

Síťování služeb pro děti a jejich rodiny

Analýza místní sítě služeb a návrh její optimální podoby

Moravskoslezský kraj

ORP Ostrava

Lokální síťařky: *Mgr. Elena Veselá*

Bc. Adéla Kramná, DiS.

zpracováno k: *09/2018*

Klíčová aktivita 1 – Podpora a rozvoj služeb v oblasti SPOD

Podaktivita 1.1: Podpora síťování služeb na lokální úrovni

Projekt Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí

Ministerstvo práce a sociálních věcí

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

PRÁVO NA DĚTSTVÍ

Obsah

Úvodní slovo	2
O projektu <i>Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí</i>	3
Síťování v ORP Ostrava	5
Potřeby dítěte (a jeho rodiny) a úrovně podpory	10
Optimální a reálná síť služeb reagující na potřeby dětí (a jejich rodin) na úrovni obcí s rozšířenou působností	12
Analýza reálné sítě služeb a návrh její optimální podoby v ORP Ostrava	15
Modely spolupráce aktérů sítě	22
Spolupráce aktérů sítě v ORP Ostrava	24
Doporučení pro rozvoj sítě v ORP Ostrava	27
Závěrem	29
Použité zdroje	30
Potřebujete více informací?	31
Příloha – popis rolí aktérů sítě	32

„... pokud na sebe jednotlivé služby navazují a jsou vzájemně koordinovány, je možné potřeby dítěte a rodiny naplnit lépe, než pokud je spolupráce omezena rezortním dělením kompetencí, zejména pokud jde o metodické řízení, financování a zacílení služeb. Propojování služeb se zároveň neobejde bez osoby – koordinátora.“

Úvodní slovo

Vážené kolegyně a kolegové,

analýza místní sítě služeb a návrh její optimální podoby je souhrnným výstupem dlouhodobého procesu síťování služeb na území obcí s rozšířenou působností. Podpora síťování je součástí projektu Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí, který je od roku 2016 realizován Ministerstvem práce a sociálních věcí.¹

Tento materiál je určen všem aktérům místních sítí služeb pro děti a jejich rodiny, a to nejen sociálním pracovníkům, ale také např. zástupcům samosprávy, učitelům, psychologům, zástupcům policie a dalším. Jedná se o ucelený dokument souhrnně popisující místní síť služeb pro děti a jejich rodiny na daném území včetně doporučení pro její optimalizaci a rozvoj tak, aby reagovala na potřeby dětí a rodin.

Proč je důležité síťovat

*Síťování služeb vnímáme jako **nástroj zvýšení efektivity cílené práce s klientem – dítětem a jeho rodinou**. Vychází z předpokladu, že pokud na sebe jednotlivé služby navazují a jsou vzájemně koordinovány, je možné potřeby dítěte a rodiny naplnit lépe, než když je spolupráce omezena rezortním dělením kompetencí, zejména pokud jde o metodické řízení, financování a zacílení služeb. Propojování služeb se zároveň neobejde bez osoby koordinátora (v tomto projektu se jednalo o **lokální a krajské síťáře a síťáře**).*

Síťování služeb je dynamický a nikdy nekončící proces směřující k naplnění potřeb dětí a rodin žijících v dané lokalitě. Aby bylo síťování co nejúčelnější a šité na míru lokalitě, je třeba nejprve zmapovat stávající síť – tedy místní aktéry a jejich potřeby směrem k fungování sítě a to, jakým způsobem spolupracují. Proto lokální síťáři (na úrovni obcí s rozšířenou působností – ORP) a krajské síťáři (na úrovni krajů) důkladně mapovali terén a na základě zjištění pracovali společně s aktéry na tématech, která se ukázala jako významná pro rozvoj sítě, místní spolupráce apod. Shrnutí činnosti lokálního síťáře ve vaší lokalitě naleznete níže.

*V návrhové části dokumentu najdete definici **optimální sítě služeb**, kterou jsme zpracovali v souladu se základními principy transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny, vyplývající z Národní strategie ochrany práv dětí. Jedná se zejména o „návrat k dítěti“ – dítě v centru, sladění cílů práce s dítětem a rodinou, respekt k dítěti, zapojení dítěte a jeho rodiny do řešení situace a další. Optimální síť je tedy teoretickým schématem, jehož optikou je možné místní síť nahlédnout.*

***Místní síť služeb a návrh její optimální podoby** pro území obcí s rozšířenou působností zapojených do projektu je shrnujícím výstupem práce síťářů a síťárek na základě zmapovaných potřeb. Vzhledem k tomu, že se jedná o zjištěný obraz sítě, používáme pro ni dále označení **reálná síť**. **Reálná síť služeb v lokalitě** byla porovnávána se vzorovou, optimální sítí služeb. Je přitom zřejmé, že v každé lokalitě je síť služeb jiná, a to vzhledem k odlišným potřebám dětí a rodin, a je ovlivněna vnějšími podmínkami v lokalitě (např. personální a finanční kapacity aktérů). Všechny sítě služeb by však měly naplňovat principy transformace a **odrážet v první řadě potřeby dětí a rodin**.*

Bez vás by to nešlo

*To vše by se neobešlo bez samotného **procesu síťování**, tedy propojování místních aktérů sítě napříč rezorty, které vnímáme jako alfu a omegu spolupráce. Děkujeme proto všem místním aktérům sítě služeb za ochotu k setkávání se, zájem o spolupráci, podněty a společnou činnost na lepším fungování sítě podpory pro děti a jejich rodiny.*

*Mgr. Kristýna Jůzová Kotalová a realizační tým aktivity síťování
oddělení transformace služeb pro rodiny a děti
Ministerstvo práce a sociálních věcí*

¹ Číslo projektu CZ.3.2.63/0.0/0.0/15_017/0001687.

O projektu *Systemový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí*

Termín realizace: 1. 1. 2016 až 30. 6. 2019, ve **12** zapojených krajích.

Projekt se zaměřuje na posílení mezirezortní a multidisciplinární **spolupráce v oblasti péče o ohrožené děti a jejich rodiny**. Cíli projektu jsou podpora orgánů sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) a dalších klíčových aktérů v oblasti síťování služeb pro ohrožené děti a rodiny; vytváření, podpora a rozvoj sítí služeb na lokální, krajské a celostátní úrovni; podpora nástrojů vedoucích k nastavení, zjišťování a rozvoji kvality systému sociálně-právní ochrany, nastavení modulů celoživotního vzdělávání pracovníků OSPOD a podpora a rozvoj náhradní rodinné péče (dále jen NRP). **A proč?** Aby se nadále snižoval počet dětí, které musejí svoji rodinu opustit, a aby pro děti, jež se dostávají do systému náhradní rodinné péče, byla zajištěna co nejkvalitnější individuální péče. Více najdete na <http://www.pravonadetstvi.cz>.

Podpora síťování služeb na lokální úrovni

Síťování služeb pro děti a rodiny je nejrozsáhlejší aktivitou projektu, je realizováno v 11 krajích a celkem ve 124 obcích s rozšířenou působností.

Východiska síťování

Síťování představuje „**návrat k rodině a dítěti**“, snahu podpořit vybudování pevné podpůrné sítě v bezprostřední blízkosti rodin, a to s maximálním využitím všech dostupných zdrojů. Síťování je proto spíše prací s lidmi než „vědeckým přístupem“ a dosavadní výsledky ukazují, že právě osobní kontakt síťáře s aktéry tvoří základ úspěšného rozvoje sítě podpory. Na druhou stranu síťář je kromě samotného propojování lidí také nositelem důležitých principů transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny, přispívá k jejich lepšímu porozumění a zvnitřnění na úrovni lokality, a tím i k žádoucímu směřování práce s rodinami a dětmi. Síťování služeb je ze své podstaty transformací služeb na místní úrovni.

Vymezení služeb pro děti a rodiny

Z hlediska tohoto projektu jsou služby pro děti a rodiny nahlíženy optikou potřeby – jedná se o všechny děti a rodiny, které potřebují nějakou formu podpory, ať už v rovině prevence (mohou být ohrožené) nebo v rovině

intervence (již jsou ohroženy). Nejedná se tedy o služby rodinné politiky, zároveň ale ani o striktní vymezení dle § 6 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (dále jen SPOD). Služby jsou zároveň vnímány zásadně nadrezortně, bez ohledu na právní formu či míru formálního ukotvení. Vymezením služeb jde především o zmapování všech dostupných zdrojů podpory na místní úrovni.

Cíle síťování služeb pro děti a rodiny

Zmapování aktérů v lokalitě: v maximálním možném rozsahu jsou zmapováni aktéři v lokalitě a jejich potřeby směrem k fungování sítě ve prospěch dětí a rodin, samotný výčet může být vůbec prvním popisem služeb pro děti a rodiny z nadrezortního hlediska a přispívá ke zvědomění rolí jednotlivých aktérů.

Zvědomění rolí jednotlivých aktérů: každý z aktérů si uvědomuje svou (i dílčí) roli v síti služeb pro děti a rodiny, tj. zná své kompetence a úkoly dané jednak zákony, jednak specifickými podmínkami v lokalitě, ale uvědomuje si také význam spolupráce s dalšími aktéry. Aktéři tak přesně znají svou vlastní roli a zároveň rozumí rolím ostatních aktérů.

Propojení aktérů v lokalitě: aktéři spolu komunikují ve smyslu případové práce, tj. ve smyslu potřeb dětí a rodin, s ohledem na zákonnou mlčenlivost a s ohledem na integritu dětí a rodin, s důrazem na působení v rovině prevence.

Implementace základních principů transformace do síťování, a tedy i činnosti jednotlivých aktérů: síťování lze vnímat jako aktivizaci terénu, která by se měla odvíjet od **základních principů transformace:**

- participace dítěte, respekt k dítěti
- potřeba vývoje, otevřené budoucnosti, perspektivy
- zdravé prostředí
- jistota, stabilita, bezpečí
- zapojení celé rodiny.

Co je síť služeb pro děti a jejich rodiny?

Síť služeb pro děti a jejich rodiny (dále jen síť) je soubor institucí, organizací a dalších subjektů, které na určitém geograficky vymezeném území (obec, město, obec s rozšířenou působností – dále jen ORP, region, kraj) svou činností ovlivňují situaci ohrožených dětí a rodin, ať už formálně na základě pravomoci vyplývající z legislativy, nebo neformálně, svým společenským posláním. **Základním principem fungování sítě je partnerství, mezioborová spolupráce a případné překonávání bariér, které spolupráci brání.**

Kdo jsou aktéři sítě?

Aktéři sítě jsou subjekty v síti se vzájemně provázanými vztahy, založenými na spolupráci a sdílené či dílčí odpovědnosti. Jde o instituce poskytující služby dětem a rodinám (registrované sociální služby i neregistrované návazné služby), orgány samosprávy (městské a obecní úřady, zejména agenda odboru sociálních věcí, konkrétně oddělení sociálně-právní ochrany dětí, dále sociální a terénní pracovníci), školy, poradenská zařízení (pedagogicko-psychologické poradny, speciálně pedagogická centra, střediska výchovné péče), lékaře, soudce, městskou policii, Policii České republiky a další.

Kdo je síťář?

Síťář je nezávislý aktér sítě pomoci ohroženým dětem a jejich rodinám. Jeho cílem je udržitelně propojit aktéry sítě, aby navzájem znali své možnosti a potřeby a mohli efektivně spolupracovat při řešení situací ohrožených dětí a rodin. Ve svém konání vychází z principů deinstitucionalizace a ze zmapovaných potřeb aktérů a jejich klientů směrem k fungování sítě jako celku. Vytváří prostor pro jejich spolupráci napříč rezorty.

Síťování v ORP Ostrava

Stručný popis lokality

Město Ostrava je krajským městem Moravskoslezského kraje. Rozlohou a počtem obyvatel je třetím největším městem republiky. Rozkládá se na ploše 214,24 km². Ostrava má postavení obce s rozšířenou působností (ORP), kterou vykonává pro 3 města a 9 obcí. Ty tvoří spolu s městem Ostrava jeden správní obvod. Samotné město Ostrava se člení na 23 městských obvodů. Počet obyvatel v ORP Ostrava činil 331 660, a to k 1. 1. 2018. Hustota osídlení je 1 500 obyvatel na km² (1). Koncem prosince 2017 bylo v ORP Ostrava evidováno celkem 15 944 uchazečů o zaměstnání. Podíl nezaměstnaných osob činil 6,9% (2). Nejvýznamnějšími zaměstnavateli jsou ArcelorMittal Ostrava, a. s., Fakultní nemocnice Ostrava, VŠB-TU Ostrava, Tieto Czech s.r.o. (3).

V minulosti byla Ostrava pro svůj hornický a hutnický průmysl označována jako „ocelové srdce republiky“. V důsledku restrukturalizace průmyslu byla utlumena důlní činnost. Svědkem hornické minulosti je Dolní oblast Vítkovic, bývalý průmyslový areál s unikátním souborem industriální architektury (4).

V Ostravě se nachází cca 15 sociálně vyloučených lokalit (SVL) v 9 městských obvodech, v nichž žije cca 6 150 obyvatel a nachází se zde více než 40 ubytoven a hotelových domů s kapacitou cca 8 tisíc lůžek a obsazeností cca 5 500 osob. Podle expertních odhadů je v Ostravě cca 500 osob bez střechy nad hlavou. Hovoříme tak o více než 12 000 osobách, které v plné míře naplňují charakteristiky sociálního vyloučení. Podoba lokalit značně varii (5).

Síť služeb pro děti a rodiny

V ORP Ostrava je k dispozici velké množství služeb pro děti a jejich rodiny. Dostupnost služeb je dobrá. Problematictější je informovanost aktérů o možnostech sítě a sladění přístupu k dítěti.

Síť disponuje mnoha sociálními službami a aktivitami, které však ne vždy dokáží pružně reagovat na potřeby dětí. Spolupráce mezi službami v sociální oblasti je funkční.

Další složkou sítě služeb pro děti jsou školy a školská zařízení. Z mapování vyplynulo, že ne všechny školy aktivně spolupracují s ostatními aktéry v síti. Velmi kladně však lze hodnotit vznik plně obsazených školních poradenských

pracovišť (ŠPP)² na některých školách v Ostravě v rámci projektu města „Rozvoj rovného přístupu ke vzdělávání ve městě Ostrava“, který školám umožňuje komplexní práci s dětmi přímo na půdě školy.

V oblasti zdravotních služeb pro děti jednoznačně vystupuje potřeba okamžité krizové pomoci dětem, nedostatek dětských psychiatrů, psychologů a do budoucna i nedostatek pediatriů.

Průběh mapování potřeb a síťování

Síťování bylo v lokalitě zahájeno v říjnu 2016. Začalo mapováním potřeb pracovníků OSPOD a zapojením lokální síťáčky do různých pracovních skupin, komisí a týmů vztahujících se k problematice dětí. Mapování v rámci OSPOD probíhalo na základě osobních rozhovorů lokální síťáčky se sociálními pracovníky jednotlivě, ve dvojicích či menších skupinách (celkem cca 130 pracovníků). Po nástupu druhé lokální síťáčky v červnu 2017 začalo intenzivní mapování dalších aktérů sítě služeb pro děti - sociálních služeb a aktivit, oblasti zdravotnictví, školství a dalších. Lokální síťáčky se rovněž účastnily skupinových, oborových setkání (sociální pedagogové, školní metodici prevence, školní psychologové, psychiatři). Celkově lokální síťáčky uskutečnily (k termínu vyhotovení dokumentu) 349 osobních setkání s aktéry sítě.

Nejčastěji zmiňované potřeby:

- Posílení dostupnosti psychiatrické a psychologické péče ohroženým dětem a jejich rodinám – ze strany všech mapovaných aktérů zaznívala potřeba navýšení kapacit dětských psychiatrů a absence okamžité krizové pomoci pro děti a jejich rodiny.
- Nastavení spolupráce a vyjasnění kompetencí OSPOD vůči dalším aktérům sítě (zdravotnictví, školství, ÚP a další) – vzájemné seznámení odborníků v rámci ORP, vyjasnění kompetencí, sladění postupů, vše v nejlepším zájmu dítěte.
- Individuální podpora vzdělávání dítěte v rodině – všemi aktéry zmiňovaný nedostatek možností doučování dětí přímo v jejich přirozeném prostředí.
- Předcházení absencí dětí ve škole, zvýšení zájmu o vzdělání – prevence záškoláctví a sladění postupů při omlouvání dětí (vysoká neomluvená i omluvená absence).
- Bezpečné a finančně dostupné bydlení pro rodiny s dětmi v bytové nouzi – chybí bydlení s utajenou adresou, azylové bydlení pro otce s dětmi, azylové bydlení rodičů s dítětem nad 15 let, dostupné sociální bydlení.
- Podpora dětí a jejich rodin žijících na ubytovnách – vhodné trávení volného času, doučování, pozitivní vzory, nácvik rodičovských kompetencí. Aktéři v síti si uvědomují, že bydlení na ubytovnách není pro rodiny vhodné, ale v současné chvíli není tolik možností rodiny ubytovat ve standardním bydlení.
- Komplexní práce s celou rodinou – zaměření práce jak na dítě, tak na rodiče, soulad odborníků při práci s rodinou.
- Posílení kompetencí rodičů – intenzivní, praktický nácvik základních dovedností při výchově a péči o dítě v přirozeném prostředí rodiny.

Na základě těchto zjištění se lokální síťáčky ve své činnosti zaměřovaly na tato témata:

- Síť psychiatrické, psychologické a psychoterapeutické péče pro děti a jejich rodiny v ORP Ostrava.
- Podpora spolupráce škol s dalšími aktéry v síti služeb pro děti a jejich rodiny v ORP Ostrava.

Shrnutí ze síťování

Na základě provedené analýzy potřeb byla uspořádána návazná setkání zaměřena především na propojení odborníků z jednotlivých resortů péče o děti a jejich rodiny.

² Plně obsazené ŠPP = na školách kromě výchovného poradce a školního metodika prevence působí také školní psycholog, sociální pedagog, speciální pedagog a školní asistent.

Uspořádána setkání:

1. Efektivní využívání sítě služeb psychiatrické, psychologické a psychoterapeutické péče pro děti v Ostravě – úvodní setkání ze dne 4. 4. 2018 ve Fakultní nemocnici Ostrava

Cílem setkání bylo společně otevřít mezioborovou diskuzi o možnostech efektivního využívání této sítě služeb. Mottem setkání byl nejlepší zájem dítěte, ačkoliv účastníci byli z různých oborů a mají různou náplň práce.

Mezioborového setkání se zúčastnilo více než 25 vybraných zástupců z oblasti péče o ohrožené děti v Ostravě (např. dětský psychiatr, dětský psycholog, pediatr, OSPOD, pracovníci ze školství, pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče a nestátních neziskových organizací).

V úvodu zřetelně zazněla informace o nedostatku dětských psychiatrů v celém MSK, návazně i v celé ČR, jejichž kapacity se ani do budoucna pravděpodobně nezvýší. Proto je potřeba naučit se efektivně využívat stávající síť služeb, pracovat na všech úrovních dle potřeb dítěte a využívat psychiatrickou pomoc pro děti jen v opodstatněných případech. Nedostatek odborníků trápí i další profese, např. pediatrii a pracovníky OSPOD.

Kromě otevření tématu a plodné diskuse, vyvstala na setkání **potřeba vyjasňování vzájemných kompetencí** mezi jednotlivými obory a navázání osobní spolupráce, například mezi pedopsychiatry a pediatry, školními a klinickými psychology, pedopsychiatry a OSPOD, školami apod. Zástupci sítě přinášeli a diskutovali řadu dalších témat a nápadů, jako jsou:

- dostupnost krizové péče pro děti v Ostravě i celém kraji (podnět předán a zahrnut do 5. komunitního plánu sociálních služeb a souvisejících aktivit v Ostravě),
- dostupnost terénní podpory rodin s psychiatrickou diagnózou dětí,
- včasné zachycení obtíží u dítěte a jeho adekvátní podpora,
- rozšíření školních poradenských pracovišť na školách o další odborníky (školní psycholog, sociální a speciální pedagog, školní asistenti) vedoucí k většímu zapojení škol do sítě,
- zřízení pozice koordinátora/informátora, který by měl aktuální a mezioborový přehled o službách pro děti v Ostravě a jejich kapacitách (podnět předán koordinátorovi komunitního plánování a koordinátorovi tvorby koncepce rodinné politiky v Ostravě).

2. Setkání vedení týmu Pedagogicko-psychologické poradny (PPP) v Ostravě s týmem psychiatrického oddělení Fakultní nemocnice Ostrava (FNO) – ze dne 30. 5. 2018 ve FNO

Cílem setkání bylo nastavit společný postup a spolupráci, otevřeně si říct, co kdo potřebuje, nedublovat práci odborníků a vyjasnit vzájemné kompetence. Setkání se zúčastnili 3 zástupci PPP (ředitelka a 2 zástupci ředitelky) a 7 zástupců z FNO (primář, psychiatři a kliničtí psychologové).

Výstupy ze setkání:

- domluvena spolupráce a vyjasněny kompetence,
- zapojení odborníků do přípravy „rozcestníku“ (ROZCESTNÍK = stručný návod, jak efektivně najít adekvátní, odbornou pomoc dětem a jejich rodinám určený především aktérům sítě), který zpracovávají lokální síťačky,
- podnět pro uspořádání semináře pro výchovné poradce se zástupcem dětské psychiatrie v PPP Ostrava,
- zájem o další setkání (např. PPP a SPC; psychologové kliničtí, poradenští a školní).

3. Mezioborové setkání k navázání spolupráce a vyjasnění kompetencí v oblasti poskytování péče dětem a jejich rodinám na Ostravsku – ze dne 20. 6. 2018 ve FNO

Setkání zástupců OSPOD (metodik, vedoucí, sociální pracovník a kurátor pro mládež) se zástupci resortu zdravotnictví (primář psychiatrického odd., dětský psychiatr, pediatr a klinický psycholog) v Ostravě, které vyplynulo z úvodního setkání. Cílem bylo navázání osobní spolupráce a vyjasnění vzájemných kompetencí.

Probraná témata:

- možnosti vzájemného předávání informací,
- nástroje OSPOD pro práci s rodiči dětí,
- problematika dětí ve věku 15+,
- omlouvání absence dětí z pohledu pediatra a OSPOD,
- bílá místa v síti (více psychiatrů a psychologů; intenzivnější práce s rodinou; nedostatečnost sociálně - aktivizačních programů pro rodiny s výchovným poradenstvím; chybí stacionář pro děti s duševním onemocněním; doplnění služeb o středisko pro podporu rodičovských kompetencí),
- kazuistiky dětí, hledání nejlepšího řešení.

Plánovaná setkání:

1. Seminář „Vzájemná spolupráce školy, dětské psychiatrie, pediatrie a OSPOD“ – dne 3. 10. 2018

Cílem semináře je větší zapojení škol do meziresortní spolupráce v péči o dítě v Ostravě, možnost vzájemného předání informací a jejich případné vyjasnění.

2. Seminář pro výchovné poradce ostravských škol s dětským psychiatrem v přípravě v Pedagogicko-psychologické poradně v Ostravě – dne 14. 11. 2018

Seminář by měl obsahovat tato témata: medikace dětí, dítě s ADHD a vyjasnění kompetencí.

3. Oborové setkání psychologů (kliničtí, poradenští a školní) – v jednání

Dohodnutí spolupráce v rámci oboru psychologie, nedublování činností, nepřetěžování dětí.

Síťačky považují za úspěch, že tak velké množství aktérů bylo ochotno se zapojit do meziresortní spolupráce a vést dialog v nejlepším zájmu dítěte.

Potřeby dítěte (a jeho rodiny) a úrovně podpory

Níže uvedený popis odpovídá horizontální úrovni sítě služeb, tedy jednotlivým potřebám dětí, a vertikální úrovni sítě, tedy jednotlivým úrovním podpory dítěte (podrobně viz obrázek č. 1: Úrovně podpory dítěte a rodiny z hlediska jejich potřeb). Potřeby dětí byly odvozeny ze strukturovaného vyhodnocování situace dítěte a rodiny dle zákona č. 359/1999 Sb., o SPOD.

Potřeby dítěte

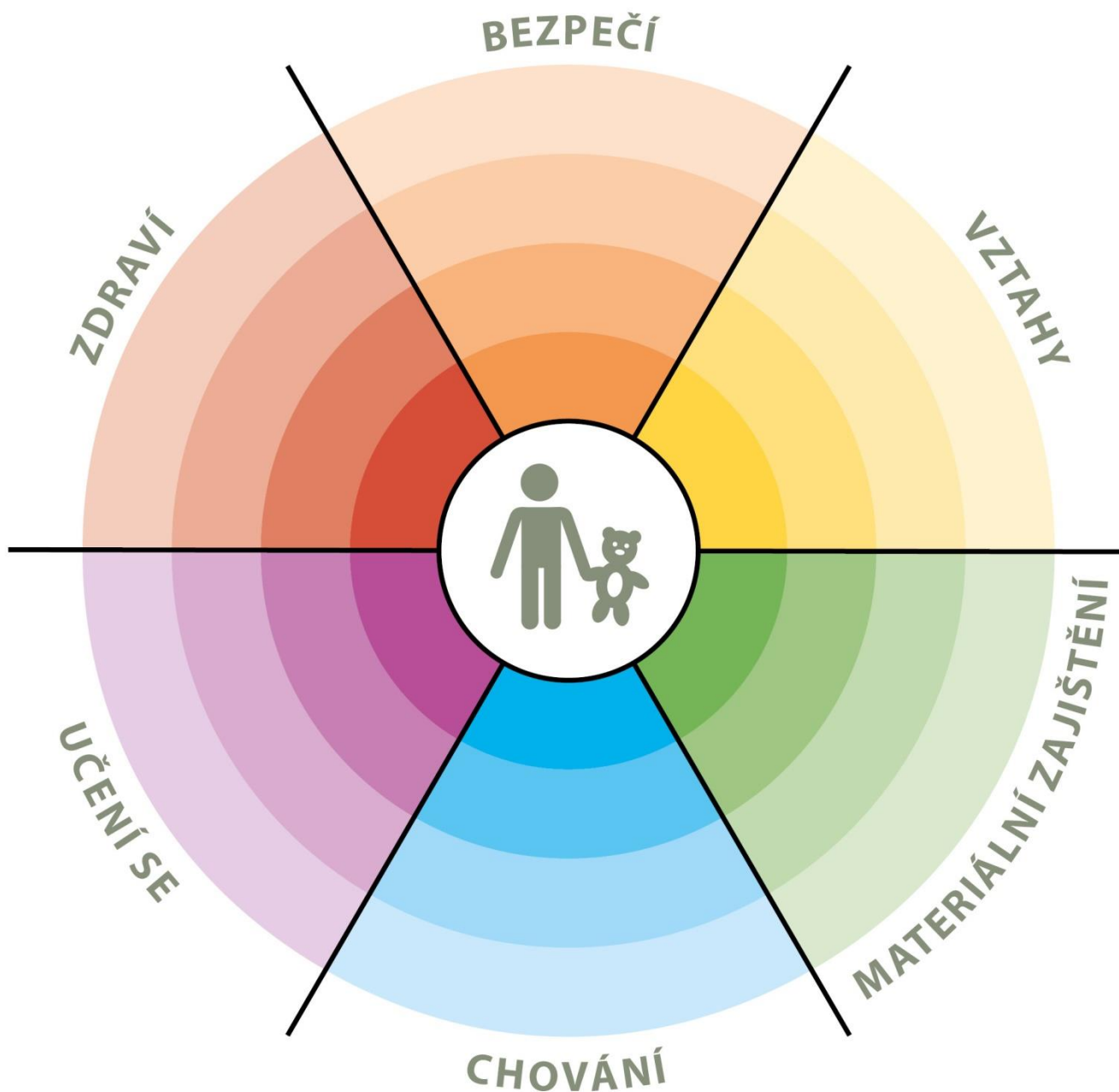
- **Vztahy:** potřeba rozumět vztahům k blízkým osobám, potřeba stabilních a bezpečných vazeb, vrstevnických vztahů, pozitivního vztahu k sobě samému apod.
- **Bezpečí:** potřeba bezpečného prostředí (prostředí rodiny i komunity), subjektivního pocitu bezpečí, životní stability, srozumitelnosti okolního světa, rozvoje kompetencí k rozpoznání nebezpečí apod.
- **Zdraví:** potřeba celkové duševní a tělesné pohody, dobrá péče o zdravotní stav dítěte, vztah k vlastnímu zdraví, podmínky pro zdravý vývoj apod.
- **Učení se:** potřeba poznávání okolního světa, porozumění událostem, nabývání zkušeností, motivace k učení a poznávání, rozvoj zvědavosti a sebepoznání apod.
- **Chování:** potřeba poznávat hranice, učit se normám, rozumět vlastnímu chování, mít respekt k ostatním apod.
- **Materiální zajištění:** potřeba zajištění základních životních potřeb tak, aby byl umožněn zdravý vývoj dítěte, přiměřená výživa, odpovídající vybavení včetně školních nebo zdravotních pomůcek apod.

Aktéři podpory dítěte a rodiny

- **Aktéři přímé podpory dítěte:** služby a další podpůrné aktivity směřující přímo k dítěti na bázi individuálního přístupu, zároveň jde o služby umožňující přímý přístup dítěte (dítě samo se může na poskytovatele služby obrátit), zaměření na dítě je odvozeno z Úmluvy o právech dítěte a zákona o SPOD, které připouštějí možnost ochrany dítěte v situacích, kdy dojde k narušení vztahu mezi dítětem a rodičem.
- **Aktéři přímé podpory rodiny:** služby a další podpůrné aktivity směřující k podpoře rodiny tak, aby byla schopna naplnit ochrannou a podpůrnou roli vůči dítěti, tedy služby posilující kompetence rodičů, podpora zahrnuje vždy zároveň dítě i rodiče.
- **Aktéři širší podpory:** jedná se o služby a další podpůrné aktivity, jejichž primárním účelem není poskytování specifické podpory rodinám a dětem, rodiny a děti spadají do cílové skupiny poskytovatelů těchto služeb, přitom je podstatné, zda si aktéři jsou své role vědomi a naplňují ji.
- **Podpora v rámci komunity:** komunita je pojímána jako významný zdroj podpory. Zdroje obce a lokality je důležité popsat a provázat s potřebami rodin a dětí, komunitní zdroje jsou považovány za rozsáhlý, ale doposud málo využitý potenciál podpory dětí a rodin.

Obrázek č. 1

ÚROVNĚ PODPORY DÍTĚTE A RODINY Z HLEDISKA JEJICH POTŘEB

Úrovně podpory:

- aktéři přímé podpory dítěte
- aktéři přímé podpory rodiny
- aktéři širší podpory
- podpora v rámci komunity

Optimální a reálná síť služeb reagující na potřeby dětí (a jejich rodin) na úrovni obcí s rozšířenou působností

Model sítě služeb na území ORP je pro účely projektu definován tak, že se **jedná o výčet aktérů, kteří v dané lokalitě přispívají k naplnění potřeb dětí**, tedy tvoří podpůrnou síť pro rodiny s dětmi s působností na území konkrétního ORP, včetně služeb nadregionálních. **Výčet aktérů je odvozen od otázky:**

„Kdo a jak je schopen naplnit potřeby dětí a rodin žijících v tomto regionu?“

Jak chápeme optimální a reálnou síť služeb?

Optimální síť služeb je modelovou, žádoucí podobou sítě, reálná síť služeb je zjištěným obrazem sítě aktérů v dané lokalitě (regionu). Porovnáním modelu a reálné místní sítě je možné zjistit, jaké služby je třeba v lokalitě dále rozvíjet.

Optimální síť služeb

Model **optimální sítě služeb** je výčtem možných aktérů, kteří jsou relevantní k naplnění jednotlivých potřeb dětí na všech čtyřech úrovních podpory³. Model nastiňuje, jak by síť měla vypadat, aby z ní žádná rodina „nevypadla“ a děti v lokalitě mohly žít v bezpečí ve vlastních rodinách. To je cílový stav i z hlediska transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny. Z hlediska samosprávy jde o zajištění kvality života rodin v území, které spravují.

Aktéři přitom nejsou vymezeni svou rezortní příslušností, **ale rozsahem aktivit, které ve prospěch dětí vykonávají nebo by vykonávat mohli**. V praxi jsou aktivity aktérů v mnoha případech nastaveny spíše zvykově⁴ a nejsou využívány v plném rozsahu, případně nejsou využívány alternativně. Využití kapacit stávajících aktérů v lokalitě v maximálním možném rozsahu je přitom vysoce efektivním způsobem pokrytí potřeb dětí a rodin. Model optimální sítě **není a ani nemůže být vyčerpávajícím výčtem aktérů**. Je to způsobeno jednak odlišnou podobou jednotlivých lokalit a jejich potřeb, jednak širokou škálou služeb pro děti a rodiny. Model optimální sítě služeb má inspirativní (vzorový) charakter. Popis rolí aktérů sítě naleznete v příloze dokumentu.

Model optimální sítě jako inspirace pro tvorbu sítě

Model optimální sítě služeb je **v první řadě inspirací pro to, jakým způsobem je možné uvažovat o potřebách dětí a možnostech jejich naplnění**. Zároveň otevírá širší, někdy netradiční náhled na jednotlivé aktéry a rozsah jejich činnosti.

Reálná síť služeb

Reálná síť služeb na území ORP je výčtem aktérů, kteří skutečně pokrývají potřeby v místě žijících dětí a rodin. Není přitom podstatné, zda je aktér přítomen přímo v lokalitě, nebo je pro děti a rodiny služba dostupná z jiného ORP či kraje.

Reálná síť služeb má **odlišnou podobu v každé lokalitě**, kdy kromě v místě působících aktérů odráží též specifické potřeby dětí a rodin dané především podmínkami lokality.

³ Viz obrázek č. 1: Úrovně podpory dítěte a rodiny z hlediska jejich potřeb.

⁴ Činnost aktérů podpůrné sítě pro děti a rodiny je vymezena v první řadě příslušnými zákony, nicméně je žádoucí zamýšlet se nad hranicemi jejich kompetencí – co všechno by každý aktér mohl dělat, včetně rezortních přesahů a aktivního zapojení do případové práce.

Síť služeb v každé lokalitě by měla zahrnovat zejména služby preventivního charakteru, služby vzájemně propojené a navazující a zároveň by měla být dostatečně pružná tak, aby reagovala na měnící se potřeby dětí a rodin.

Analýza reálné sítě služeb a návrh její optimální podoby

Analýza reálné sítě služeb zahrnuje přehled aktérů místní sítě – jsou zde zachyceni dostupní aktéři ve všech rolích, v nichž mohou působit, a reagovat tak na potřeby dětí v různých oblastech (vztahy, bezpečí, zdraví, učení se, chování a materiální zajištění) – podrobně viz tabulka č. 1. Reálná síť odráží výstupy mapování provedeného lokálním síťářem a výstupy spolupráce s místními aktéry. Aktéři jsou v tabulce uvedeni typologicky dle subjektu či typu služby. Míra podrobnosti popisu aktérů závisí na velikosti lokality a počtu aktérů.

Kde je prostor pro rozvoj sítě – návrhová část

Reálnou síť služeb zjištěnou v rámci lokality síťáři porovnávali s modelem optimální sítě služeb a s rozsahem potřeb dětí a rodin v lokalitě. Byly tak zjištěny:

- potřeby, které jsou naplněny dostatečně;
- potřeby, které nejsou naplněny vůbec, protože příslušní aktéři nejsou v lokalitě dostupní (nevyplněná, bílá místa v tabulce);
- potřeby, které nejsou naplněny dostatečně z důvodu kapacity, dostupnosti, zacílení služby apod. (aktéři označeni barevně – **oranžovou barvou**); jedná se o oblast dalšího možného rozvoje.

Podrobnější popis a zhodnocení sítě k jednotlivým oblastem potřeb (např. vztahy, bezpečí, zdraví a další) najdete v komentáři k tabulce sítě služeb. Obsahem jsou i doporučení pro rozvoj místní sítě v jednotlivých oblastech.

Jak může být analýza reálné sítě služeb využita?

Analýza bude sloužit představitelům samospráv, poskytovatelům služeb a jejich klientům, donátorům nebo dalším osobám a organizacím, kteří mohou podpořit rozvoj potřebných služeb. Na základě zjištění popsanych analýzou reálné sítě služeb mohou uplatňovat požadavky na další rozvoj sítě (např. v rámci projektových žádostí, komunitních plánů, dotačních programů apod., kdy analýza reálné sítě služeb slouží jako relevantní podklad prokazující podrobné nadrezortní zmapování dostupných služeb).

OPTIMÁLNÍ SÍŤ SLUŽEB PRO DĚTI A JEJICH RODINY

		ÚROVNĚ PODPORY			
		aktéři přímé podpory dítěte	aktéři přímé podpory rodiny	aktéři širší podpory	podpora v rámci komunity
POTŘEBY DÍTĚTE	VZTAHY žít v bezpečném vztahu k sobě, k rodině a komunitě, být přijímán	<ul style="list-style-type: none"> psycholog, psychiatr svěpomocná skupina nizkoprahové zařízení pro děti a mládež (NZDM), terénní pracovník metodik primární prevence, školní metodik prevence programy pro třídní kolektivy inkluzivní programy školní psycholog výchovný poradce učitel, vychovatel služby náhradní rodinné péče (např. kontakt s rodinou) sociální pracovník pobytového zařízení sociálně-aktivizační služba pro rodiny s dětmi (SAS) krizové centrum orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) 	<ul style="list-style-type: none"> rodinné centrum rodinná poradna rodinné konference mediace SAS NZDM OSPOD 	<ul style="list-style-type: none"> volnočasové aktivity (sport, skaut, umělecké kroužky) intervenční centrum poradna pro oběti trestných činů 	<ul style="list-style-type: none"> komunitní centrum komunitní akce zázemi pro setkávání sousedské spolky svěpomocné skupiny
	BEZPEČÍ žít v bezpečí a stabilitě	<ul style="list-style-type: none"> NZDM, terénní pracovník kontaktní centrum, terénní program pro uživatele návykových látek volnočasové aktivity krizové centrum linka bezpečí škola, školní poradenské pracoviště (SPP) peer program komunitní centrum středisko výchovné péče (SVP) - ambulantní zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (ZDVOP) lékař učitel Policie ČR, městská policie, asistent prevence kriminality OSPOD 	<ul style="list-style-type: none"> SAS NZDM, terénní pracovník asistent prevence kriminality krizová linka pro rodiče osvěta programy primární prevence rodinné centrum rodinná poradna rodinné konference intervenční centrum rodičovská skupina kontaktní centrum, terénní program pro uživatele návykových látek krizová respitní péče program podpory sousedství OSPOD 	<ul style="list-style-type: none"> Policie ČR, městská policie, asistent prevence kriminality sociální pracovník na obci poradna pro oběti trestných činů starosta, samospráva soud specialista na prevenci na úrovni obce nebo kraje integrováný záchranný systém 	<ul style="list-style-type: none"> dny sousedství preventivní akce v obci osvěta bezpečná hřiště, prostor pro volnočasové aktivity
	ZDRAVÍ vyrůstat v celkové tělesné a duševní pohodě	<ul style="list-style-type: none"> pediatri, pediatrická sestra pečovatelská služba raná péče školní programy podpory zdraví NZDM, terénní pracovník kontaktní centrum, terénní program pro uživatele návykových látek dětský psychiatr, psycholog školní psycholog dětský terapeut OSPOD 	<ul style="list-style-type: none"> SAS raná péče kontaktní centrum, terénní program pro uživatele návykových látek domácí sestra psychiatri, psycholog pro dospělé respitní služba rodinná terapie OSPOD 	<ul style="list-style-type: none"> nemocnice – dětské oddělení pohotovost specialisté – např. dětská chirurgie, ORL, apod. poradna pro závislosti (AT poradna) ozdravná léčebna 	<ul style="list-style-type: none"> preventivní akce na podporu zdraví osvěta dotace obce/kraje na akce na podporu zdraví (vitaminy, ovoce) nebo zlepšování životního prostředí podpora sportu (zázemi)
	UČENÍ SE rozvít svůj potenciál, mít radost z poznávání a učení	<ul style="list-style-type: none"> škola sociální pedagog, školský sociální pracovník výchovný poradce pracovník primární prevence NZDM, terénní pracovník volnočasové aktivity pedagogicko-psychologická poradna (PPP) SVP lékař podpora školní přípravy (doučování) asistent pedagoga OSPOD 	<ul style="list-style-type: none"> PPP, SVP SAS rodinné centrum (výchova, učení) sociální pedagog, školský sociální pracovník školní psycholog výchovný poradce etoped, psycholog OSPOD 	<ul style="list-style-type: none"> SPP dům dětí a mládeže (DDM) škola (přesah do komunity) SVP 	<ul style="list-style-type: none"> zázemi pro vzdělávání (knihovny, prostory pro kroužky, poznávací stezky) ocenění vzdělávání (učitelé, žáci, vědci) kulturní akce zahraníční spolupráce dotace obce na pomůcky, dojíždění (do školy)
	CHOVÁNÍ znát hranice, dostat povzbuzení, učit se respektu k sobě i ostatním	<ul style="list-style-type: none"> peer program škola (práce s konkrétním dítětem) asistent pedagoga odborná poradenská pomoc (psycholog, etoped, psychiatr) resocializační program SVP pobytová služba (krátkodobá) probační a mediální služba (PMS) OSPOD 	<ul style="list-style-type: none"> škola (poradenství, spolupráce s rodiči) SAS NZDM - rodičovské skupiny SVP (poradenské/ambulantní služby) asistované kontakty a předávání OSPOD 	<ul style="list-style-type: none"> škola (klíma, práce s kolektivy, apod.) volnočasové aktivity zaměřené na posilování zdravých vztahů (skaut, Sokol, sport) církev PMS, resocializační program krizový pobyt 	<ul style="list-style-type: none"> sousedské a komunitní akce BESIP
	MATERIÁLNÍ ZAJIŠTĚNÍ mít zajištěny základní potřeby, nemít hlad, mít dobré zázemí	<ul style="list-style-type: none"> rodinné centrum krizové centrum materiální a potravinová pomoc dům na půl cesty ZDVOP pobytová služba OSPOD 	<ul style="list-style-type: none"> občanská poradna dluhová poradna sociální pracovník obce SAS sociální rehabilitace materiální a potravinová pomoc právní pomoc azylové bydlení sociální bydlení nadace a nadační fondy OSPOD 	<ul style="list-style-type: none"> úřad práce bytová koncepce města komunitní akce zázemi pro setkávání 	<ul style="list-style-type: none"> program obědy do škol pracovní příležitosti obce

Analýza reálné sítě služeb a návrh její optimální podoby v ORP Ostrava

Tabulka č. 1

		ÚROVNĚ PODPORY			
		aktéři přímé podpory dítěte	aktéři přímé podpory rodiny	aktéři širší podpory	podpora v rámci komunity
POTŘEBY DÍTĚTE	VZTAHY Žít v bezpečném vztahu k sobě, k rodině a komunitě, být přijímán	<ul style="list-style-type: none"> psycholog, psychiatr svěpomocné skupiny nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (NZDM), terénní pracovník metodik primární prevence a školní metodik prevence programy pro třídní kolektivy inkluzivní programy školní psycholog výchovný poradce učitel a vychovatel služby náhradní rodinné péče (NRP) sociální pracovník pobytového zařízení sociálně-aktivizační služba pro rodiny s dětmi (SAS) krizové centrum orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) 	<ul style="list-style-type: none"> rodinné centrum rodinná poradna mediace SAS OSPOD 	<ul style="list-style-type: none"> volnočasové aktivity intervenční centrum poradna pro oběti trestných činů církev 	<ul style="list-style-type: none"> komunitní centrum komunitní akce zázemí pro setkávání sousedské spolky svěpomocné skupiny
	BEZPEČÍ Žít v bezpečí a stabilitě	<ul style="list-style-type: none"> NZDM, terénní pracovník kontaktní centrum, terénní program pro uživatele návykových látek volnočasové aktivity krizové centrum linka bezpečí 	<ul style="list-style-type: none"> SAS asistent prevence kriminality krizová linka pro rodiče osvěta programy primární prevence rodinné centrum rodinná 	<ul style="list-style-type: none"> Policie ČR, městská policie, asistent prevence kriminality sociální pracovník na obci poradna pro oběti trestných činů starosta a 	<ul style="list-style-type: none"> dny sousedství preventivní akce v obci osvěta bezpečná hřiště, prostor pro volnočasové aktivity

	<ul style="list-style-type: none"> škola a školní poradenské pracoviště (ŠPP) peer program komunitní centrum středisko výchovné péče (SVP) – ambulantní zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (ZDVOP) lékař učitel policie ČR, městská policie, asistent prevence kriminality OSPOD 	<ul style="list-style-type: none"> poradna intervenční centrum rodičovská skupina kontaktní centrum, terénní program pro uživatele návykových látek OSPOD 	<ul style="list-style-type: none"> samospráva soud specialista na prevenci na úrovni obce integrováný záchranný systém domovník - preventista 	
<p>ZDRAVÍ</p> <p>vyrůstat v celkové tělesné a duševní pohodě</p>	<ul style="list-style-type: none"> pediatr, pediatrická sestra pečovatelská služba raná péče školní programy podpory zdraví NZDM, terénní pracovník kontaktní centrum, terénní program pro uživatele návykových látek dětský psychiatr, psycholog školní psycholog dětský terapeut OSPOD hospic pro děti 	<ul style="list-style-type: none"> SAS raná péče kontaktní centrum, terénní program pro uživatele návykových látek domácí sestra psychiatr, psycholog pro dospělé respirační služba rodinná terapie hospic pro děti OSPOD 	<ul style="list-style-type: none"> nemocnice – dětské oddělení pohotovost pro děti specialisté – např. dětská chirurgie, ORL, neurologie apod. poradna pro závislosti (AT poradna) ozdravná léčebna 	<ul style="list-style-type: none"> preventivní akce na podporu zdraví osvěta dotace obce/kraje na akce na podporu zdraví (vitamíny, ovoce) nebo zlepšování životního prostředí podpora sportu (zázemí)
<p>UČENÍ SE</p> <p>rozvíjet svůj potenciál, mít radost z poznávání a učení</p>	<ul style="list-style-type: none"> škola sociální pedagog speciální pedagog školní psycholog výchovný poradce pracovník primární prevence NZDM, terénní pracovník volnočasové aktivity pedagogicko-psychologická poradna (PPP) SVP lékař 	<ul style="list-style-type: none"> PPP, SVP, SPC SAS rodinné centrum (výchova, učení) sociální pedagog speciální pedagog školní psycholog výchovný poradce etoped, psycholog OSPOD 	<ul style="list-style-type: none"> ŠPP dům dětí a mládeže (DDM) škola SVP 	<ul style="list-style-type: none"> zázemí pro vzdělávání (knihovny, prostory pro kroužky, poznávací stezky) ocenění vzdělávání (učitelé, žáci, vědci) kulturní akce zahraniční spolupráce dotace obce na pomůcky, dojíždění (do školy)

	<ul style="list-style-type: none"> • podpora školní přípravy (doučování) • asistent pedagoga • OSPOD 			
<p>CHOVÁNÍ</p> <p>znát hranice, dostat povzbuzení, učit se respektu k sobě i ostatním</p>	<ul style="list-style-type: none"> • peer program, mentoring • škola (práce s konkrétním dítětem) • asistent pedagoga • odborná poradenská pomoc (psycholog, etoped, psychiatr) • resocializační program • SVP • pobytová služba (krátkodobá) • probační mediační služba (PMS) • OSPOD 	<ul style="list-style-type: none"> • škola (poradenství, spolupráce s rodiči) • SAS • SVP (poradenské/ambulantní služby) • program sekundární prevence • asistované kontakty a předávání • OSPOD 	<ul style="list-style-type: none"> • škola (klíma, práce s kolektivem apod.) • volnočasové aktivity zaměřené na posilování zdravých vztahů (skaut, sokol, sport) • církve • PMS, resocializační program • krizový pobyt 	<ul style="list-style-type: none"> • sousedské a komunitní akce • BESIP
<p>MATERIÁLNÍ ZAJIŠTĚNÍ</p> <p>mít zajištěny základní potřeby, nemít hlad, mít dobré zázemí</p>	<ul style="list-style-type: none"> • rodinné centrum • krizové centrum • materiální a potravinová pomoc • dům na půl cesty • ZDVOP • pobytová služba • OSPOD 	<ul style="list-style-type: none"> • občanská poradna • dluhová poradna • sociální pracovník obce • SAS • sociální rehabilitace • materiální a potravinová pomoc • právní pomoc • azylové bydlení • sociální bydlení • nadace a nadační fondy • OSPOD 	<ul style="list-style-type: none"> • úřad práce • bytová koncepce města • komunitní akce • zázemí pro setkávání 	<ul style="list-style-type: none"> • program obědy do škol • pracovní příležitosti obce

Komentář k tabulce sítě služeb a naplňování potřeb dětí (a jejich rodin) v ORP Ostrava a návrh k optimalizaci sítě

Informace zde uvedené zjistily lokální síťačky v průběhu meziresortního mapování služeb pro děti v Ostravě. Jen v sociální oblasti zde působí cca 215 registrovaných sociálních služeb, aktivit a projektů. Dalšími oblastmi jsou např. zdravotnictví a školství včetně školských zařízení. Pro velikost ostravské sítě služeb pro děti a časové ohraničení projektu nebylo možné podrobně zjistit a popsat všechny jevy v síti. Proto zde síťačky chtějí poukázat na některé příklady dobré praxe, na bílá místa, nedostatečnou kapacitu nebo zacílení některé ze služeb, které během své činnosti zaznamenaly.

VZTAHY – žít v bezpečném vztahu k sobě, k rodině a komunitě, být přijímán

Pro podporu zdravých vztahů existuje v Ostravě poměrně široká nabídka služeb. Síťačky považují za důležité zmínit preventivní aktivity rodinných a komunitních center, které podporují soudržnost. Příklady některých akcí: „Malé sousedské slavnosti“, „Tátafest“ nebo tvořivé dílny a příměstské tábory. Město Ostrava má velkou nabídku volnočasových aktivit (VČA) a nízkoprahových zařízení pro děti a mládež podporující zdravý vývoj jedince.

Příklady dobré praxe:

Poradny pro rodinu – zde je možné uvést např. Centrum pro rodinu a sociální péči, které je zaměřeno na preventivní oblast ve vztazích, předcházení problémům formou zvyšování kompetencí rodin (učí rodiny řešit své problémy); pracuje s celým rodinným systémem. Dalším příkladem je organizace Spolu pro rodinu (dříve Sdružení sociálních asistentů), kde odborníci z různých profesí pracují rovněž s celým rodinným systémem především v oblasti rozchodových situací.

Setkávání sousedů v některých částech města vytváří a podporuje dobré vztahy, soudržnost i bezpečnost v komunitě. Některé akce organizují např. městské obvody, jinde jde o aktivitu samotných občanů.

Školní psycholog, sociální pedagog – odborné pozice na školách, které se věnují podpoře zdravých vztahů mezi žáky, spolupracují s pedagogy i rodinami dětí.

Prostor pro rozvoj sítě:

Krizové centrum pro děti a rodinu – bílé místo v síti. Ve městě funguje Krizové centrum Ostrava (KCO), které poskytuje služby dětem od věku 15 let v ambulantní formě. Zástupci sítě jasně vyslovili potřebu vzniku krizové pomoci dětem a jejich rodinám, pokud možno v komplexním měřítku (zaměřeno na celou rodinu), na jednom místě.

OSPOD – lokální síťačky vnímají možný potenciál v širším využití jednoho z nástrojů pomoci v systému péče o ohrožené dítě a to „**případových konferencí**“ (PK). Ty přináší možnost koordinovat aktivity v souladu se zájmem dítěte a vytvořit otevřený a přístupný systém pomoci a podpory, jež pružně reaguje na aktuální potřeby ohroženého dítěte a typ problému. Díky uskutečnění PK se zainteresované strany osobně poznají a mohou bez předpokladů, dohadů a dalších zbytečných překážek spolupracovat na konkrétních úkolech. Problémem někdy bývá víceoborové zastoupení účastníků. V souvislosti s prací OSPOD se jeví jako málo využívaný další nástroj a to „**rodinné konference**“.

Sociálně aktivizační služby (SAS) pro rodiny s dětmi se v této oblasti potřeb zaměřují na posílení rodičovských kompetencí. Klienti nejsou příliš motivováni ke spolupráci a změně své situace, pokud mají spolupráci se SAS nařízenou. Prostorem pro zlepšení by mohlo být zkoordinování pomoci různých aktérů v rodinách, u nichž se v domácnostech rodin střídá velké množství pracovníků. Možným nástrojem ke koordinaci práce v rodinách by mohla být PK a její využití k předávání informací, sladění postupů, nastavení intenzity práce v rodině.

Školy – systémová podpora pedagogů a pedagogických pracovníků v individuálním přístupu k žákům; apel na dobré, kvalitní vztahy v rámci školy mezi pedagogickými i nepedagogickými pracovníky a žáky. Je třeba klást důraz na práci s třídním kolektivem, v první linii se jedná o práci třídních učitelů. Je nezbytné posílit úvazky na školách pro metodiky prevence, aby měli více času hovořit s dětmi. Jak uvedl jeden z aktérů sítě: dítě ve škole potřebuje někoho, kdo má čas s ním komunikovat. Není tolik důležité, zda je to psycholog či pedagog, stačí, aby s ním budoval pozitivní vztah a nabídl mu korektivní vzorec chování.

Psychologové a psychiatři – nedostatek těchto odborníků v síti pro děti. Při zajištění psychologické péče pro děti se jeví jako vhodné správně využívat kapacit psychologů různých oblastí (školní, poradenský, klinický), dle aktuálních potřeb dítěte.

BEZPEČÍ – žít v bezpečí a stabilitě

V této oblasti je v našem městě široká škála aktérů, kteří usilují o větší bezpečnost v lokalitě. Také snahou města je, aby se v něm jeho občané cítili bezpečně, a činí k tomuto aktivní kroky (osvěta, besedy pro občany, projekty atd.). Bezpečnost ve městě se zlepšuje i díky dobré práci Policie ČR a Městské policie Ostrava, které jsou aktivně zapojeny do mezioborových aktivit a sítě okolo dítěte a jeho rodiny.

Příklady dobré praxe:

Projekt „Bezpečnější Ostrava“ obdržel třetí místo v soutěži Ministerstva vnitra (MV): „Nejlepší preventivní projekt na místní úrovni“. Je realizován ve dvou liniích. První část je zaměřena na informační kampaň a druhá na spolupráci s partnery projektu, kterými jsou Magistrát města Ostravy, Policie ČR, Městská policie Ostrava, Dopravní podnik Ostrava a.s., Pedagogicko-psychologická poradna Ostrava. Součástí projektu jsou např. otevřená hřiště pro veřejnost, otevřené kluby pro děti a mládež, která nechce být formálně organizovaná. Zajímavou aktivitou je „Poznej svého souseda“ (6).

Městská policie Ostrava (MP) – v Ostravě aktivně působí asistenti prevence kriminality, MP realizuje preventivní přednášky ve školách, pořádá příměstské tábory pro děti z vyloučených lokalit, připravuje děti na reálný silniční provoz na dětském dopravním hřišti.

Domovník – preventivista dohlíží nad bezpečností a pořádkem v obecních bytových domech, a také v jejich bezprostředním okolí. Jde o projekt ministerstva vnitra.

Prostor pro rozvoj sítě:

Krizová pomoc - KCO realizuje od jara 2018 projekt „Terapeutická práce se zvláště zranitelnými oběťmi trestných činů – dětmi“, zaměřený na děti ve věku 5-18 let, které se staly obětí trestného činu. Chybí **krizové centrum pro děti a rodinu**.

Azylový dům s utajenou adresou pro rodiče s dětmi v Ostravě není. Tuto potřebu aktéři v síti jasně pojmenovali.

Intervenční centrum (IC) Ostrava – existuje multidisciplinární tým skládající se ze zástupců IC, Policie ČR, soudců, OSPOD a NNO. Schází se 2x ročně a řeší problematiku domácího násilí – zaměřeno především na dospělé a dospívající od 16 let. Prostor pro rozvoj sítě – zaměření na oblast práce s dětmi.

Školy mají velmi důležitou úlohu při vytváření bezpečného a stabilního prostředí pro děti; potřebnost vytvoření bezpečného prostoru ke sdílení a otevřené komunikaci.

Sociální pracovník na obci – preventivní práce s dětmi a rodinou před tím, než se dítě dostává do agendy OSPOD; užší spolupráce s OSPOD v podpoře rodičů ohrožených dětí, možnost propojit se více s dalšími aktéry sítě.

ZDRAVÍ – vyrůstat v celkové tělesné a duševní pohodě

Vzhledem ke zjištěným potřebám se síťařky zaměřily především na duševní zdraví dětí, ačkoliv si uvědomují důležitost propojení obou oblastí (tělesné i duševní). V Ostravě jsou celkem 3 nemocnice s dětským oddělením. Funguje 1 pohotovost pro děti. Dětem jsou k dispozici specialisté jako např. ORL, neurologie, chirurgie. Ve městě probíhají, vesměs z dotací, různé akce na podporu zdraví, včetně podpory zlepšování životního prostředí.

Příklady dobré praxe:

V Ostravě působí projekty zaměřené na **zdravotní prevenci** a dostupnost zdravotní péče ohroženým rodinám, včetně těch, které žijí na ubytovnách. V projektech působí terénní pracovníci, kteří se zaměřují na zdravotní osvětu, prevenci, zajištění přístupu k zdravotní péči, komunikaci s lékaři a doprovody k nim.

Prostor pro rozvoj sítě:

Nedostatek psychiatrů a psychologů pro děti v Ostravě je nejčastěji zmiňovanou potřebou v síti.

V síti byl zjištěn především nedostatek dětských psychiatrů, kdy v ORP Ostrava jich v současné chvíli působí celkem pět. K těmto psychiatrům dojíždí další pacienti i z jiných ORP. Čekací doby jsou dlouhé, v řádu několika měsíců. Obdobná situace je také u klinických psychologů pro děti. Vzhledem k tomu, že nedostatek těchto odborníků je v celé republice, je žádoucí naučit se efektivněji využívat síť psychiatrické, psychologické péče pro děti a jejich rodiny s ohledem na nejlepší zájem dítěte. Síťaři oceňují velkou podporu a otevřenost psychiatrického oddělení Fakultní nemocnice Ostrava (FNO) k mezioborové spolupráci a hledání řešení efektivního využívání sítě v oblasti duševního zdraví dětí.

Krizová pomoc – v Ostravě neexistuje krizové centrum pro děti a rodinu. V návrhu 5. Komunitního plánu sociálních služeb a souvisejících aktivit ve městě Ostrava je podpořen vznik služby krizové pomoci pro rodiny s dětmi. Pomoc v této oblasti je v současné době řešena individuálně díky dobré vůli zapálených odborníků, především některých psychologů.

Pediatři – dle sdělení zástupkyně Sdružení praktických lékařů pro děti a dorost pediatrů ubývá, odchází do penze a tyto ordinace zanikají. Noví lékaři pro děti a dorost po nich ordinace nepřebírají. Už nyní se stává, že nelze najít pediatra pro dítě, a to v určitých případech, týkajících se např. vícečetných rodin, rodin z vyloučených lokalit. Výhledově se bude situace stále zhoršovat z důvodu vysokého průměrného věku pediatrů v Ostravě. Jen za rok 2017 v Ostravě zaniklo bez náhrady 13 obvodních pediatrických ordinací.

Ozdravná léčebna v Ostravě není, ale v rámci kraje je jich několik. Jsou situovány mimo velká města, např. v podhorských oblastech Jeseníků a Beskyd.

Adiktologická ambulance pro děti a dorost – nově otevřena v roce 2018. Určena dětem ve věku od 15 let, zahrnující tyto odbornosti: dětská a dorostová psychiatrie, klinický psycholog, adiktolog aj.

UČENÍ SE – rozvíjet svůj potenciál, mít radost z poznávání a učení

V Ostravě působí cca 80 základních škol, cca 90 mateřských škol a cca 45 středních škol a středních odborných učilišť. Dále jsou zde školská zařízení, např. pedagogicko-psychologická poradna, speciálně pedagogické centrum, středisko výchovné péče. K dispozici jsou domy dětí a mládeže, střediska volného času atd. s širokou nabídkou volnočasových aktivit, dále také prostor pro kroužky, kulturní akce. Působí zde nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, také sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi (v této oblasti potřeb zaměřené na podporu rodičů pro školní přípravu dítěte - naučit se s dítětem pravidelně se připravovat do školy). V ostravských knihovnách probíhají různé besedy, přednášky a jiná setkávání.

Příklady dobré praxe:

Školní poradenské pracoviště (ŠPP) – nejen výchovný poradce a školní metodik prevence na školách.

V Ostravě probíhá už druhým rokem projekt města "Rozvoj rovného přístupu ke vzdělávání ve městě Ostrava". Do projektu je zapojeno celkem 28 škol, ale jen některé z nich mají obsazeny všechny odborné pozice, které školský poradenský systém nabízí – tzn. školní psycholog, speciální pedagog, sociální pedagog a školní asistenti. Tyto školy získaly zkušenost v organizování a vedení samostatného poradenského pracoviště, včetně vytvoření systému a zařazení se do stávající sítě. Výhodou ŠPP je včasné zachycení problémů dětí ve škole. Pracoviště se zaměřuje na prevenci metodou úzké komunikace s dětmi, a také spolupráci s rodiči. Nastaven jednotný postup pomoci dítěti pro pracovníky školy. ŠPP pokrývá nejen oblast učení se, ale i oblast potřeb vztahů a chování.

SVP v Ostravě nabízí možnost stát se klientem střediska i pedagogům a využít poradenství odborníků SVP pro práci s třídou či jedincem.

Vzdělávací tým Vzájemného soužití – zaměřeno na děti ze sociálně znevýhodněného prostředí. Posun dětí v oblasti vzdělávání: např. asistence a doučování dětí už od předškolního věku, podpora studia na běžné základní škole, případně na střední škole, peer programy.

Prostor pro rozvoj sítě:

Větší zapojení škol do sítě vzhledem k faktu, že dítě tráví mnoho času ve škole. Včasné zachycení a rozpoznání problémů u dětí, zajištění odborné pomoci dříve, než se problémy nakumulují do větších rozměrů.

Podpora školní přípravy (doučování) – je především úkolem škol a některé školy kvalitní doučování dětem poskytují. Během mapování se však ukázala potřebnost doučování dětí přímo v jejich přirozeném prostředí. V Ostravě je organizace, která se této aktivitě věnuje, ale kapacitně nepokrývá potřebnost sítě.

Školní psycholog, sociální pedagog a speciální pedagog - tyto pozice nejsou k dispozici na všech školách. Existuje možnost hradit pozice např. z projektu „Šablony“.

Školský sociální pracovník – při mapování nezjistily lokální síťáčky existenci této pozice na školách.

CHOVÁNÍ – znát hranice, dostat povzbuzení, učit se respektu k sobě i ostatním

V této oblasti může na dítě působit téměř kdokoli, kdo vzbudí v dítěti zájem a důvěru. Velkou důležitostí hraje komunita, ve které se dítě pohybuje. Dále to jsou vrstevníci, kamarádi a spolužáci. Ve velké míře dítě ovlivňuje také školní prostředí. Velkým vzorem pro děti mohou být pedagogičtí i nepedagogičtí pracovníci školy. V rámci volnočasových aktivit, peer programů či aktivit církevních organizací mohou děti pozitivně rozvíjet svou osobnost a posílit zdravé vztahy. Síť v Ostravě disponuje také odbornou, specializovanou pomocí, jako např. středisko výchovné péče, probační a mediační služba aj., která bývá využívána pro děti a jejich rodiny ve složitějších případech.

Příklady dobré praxe:

Kmotr – mentoringový dobrovolnický program v němž se jeden proškolený dospělý dobrovolník dlouhodobě věnuje jednomu dítěti ve věku 7-18 let, které se ocitlo v náročné životní situaci. Dvojice se minimálně 4-6 měsíců pravidelně alespoň jedno odpoledne v týdnu na 2-3 hodiny setkává a tráví spolu volný čas činnostmi, na kterých se dohodne.

Salesiánské středisko volného času Don Bosco – školské zařízení a církevní organizace zaměřující se na výchovu a vzdělávání převážně romských dětí a mládeže z Ostravy, založena na křesťanských principech s cílem připravit dítě na život. Zařízení navštíví týdně 150-180 dětí, které se zapojují do volnočasových programů (otevřený klub ve středisku i na ulici, kroužky, doučování).

Program sekundární prevence, organizace Bílý nosorožec – ojedinělé programy sekundární prevence pro děti a mládež ve věku 10-18 let. Aktéři oceňují atraktivitu programu pro cílovou skupinu.

Prostor pro rozvoj sítě:

Komunitní a sousedské akce – pro dítě je důležitá podpora komunity, ve které se pohybuje a žije. Zájem sousedů, jejich dobrý příklad či pomoc. Působí na dítě nejen v oblasti chování, ale také vztahů a bezpečí.

Odborná poradenská pomoc (psycholog, etoped, psychiatr) – obecně je nedostatek těchto odborníků v síti.

SVP – využívat pomoc SVP preventivně, ne až ve vyhrocených situacích. Celkově jsou v SVP dlouhé čekací doby, aktéři uvádějí cca 2-3 měsíce, což neřeší akutní případy. Síť by uvítala navýšení personální kapacity ambulantní formy SVP v Ostravě a rozšíření o terénní formu péče.

Zkušenost odborníků ze SVP – nemá smysl jít s dítětem v SVP do konfliktu, působí na něj spíše klid a jistota dospělého – odborníka. Pokud má dítě možnost zažít jiný pozitivní vzor chování (pedagoga, vychovatele, jiného odborníka) může jej využít v dospělém životě.

MATERIÁLNÍ ZAJIŠTĚNÍ – mít zajištěny základní potřeby, nemít hlad, mít dobré zázemí

V lokalitě fungují nestátní neziskové organizace (NNO), které poskytují materiální a potravinovou pomoc rodinám, např. prostřednictvím potravinové banky nebo sociálních šatníků. Pro děti z chudých rodin je možné využít program placených obědů do škol. O možné pomoci se rodiny dozví z různých zdrojů, ať už od pracovníků OSPOD, úřadu práce, v nestátních organizacích, od terénních pracovníků nebo sousedů. V Ostravě existuje rozsáhlá síť poraden (občanská, dluhová, právní pomoc), do kterých se rodiny mohou přijít poradit a hledat řešení obtížné situace. Tak jako v celé republice, i v Ostravě chybí zákonné ukotvení sociálního bydlení. Velkým problémem v oblasti bydlení je obchod s chudobou. Lidé žijící na ubytovnách platí velké částky za bydlení v nedůstojných podmínkách. Město i nestátní neziskové organizace realizují projekty týkající se možností bydlení běžného typu.

Příklady dobré praxe:

Projekt „Koncepce bydlení a její pilotní ověření ve městě Ostrava“ – zajištění dostupnosti nesegregovaného bydlení ve městě, vytvoření fungujícího systému sociálního bydlení a metodiku sociální práce s klienty (7).

Také NNO mají projekty se zaměřením na oblast bydlení.

Krizová pomoc – pobytové zařízení i pro rodiny s dětmi v Ostravě – Charitní středisko Michala Magone, Ostrava – Dubina poskytuje bezplatnou, krátkodobou pomoc a podporu lidem, především rodinám s dětmi, kteří se ocitli v krizové životní situaci, převážně spojené s bydlením. Ubytování je na 7 dnů s možností 2x jej prodloužit. Aktéři by uvítali možnost krizové ubytování prodloužit alespoň na 1 měsíc.

Nadace, nadační fondy – aktéři uvádějí, že mají dobrou zkušenost s využitím materiální pomoci pro rodiny přes nadační fondy či nadace.

Prostor pro rozvoj sítě:

Rozvoj sociálního bydlení a programy na podporu bydlení – nedostatečný počet sociálních bytů pro sociálně slabé rodiny (zejména vícečetné), které mají minimální šanci získat standardní bydlení. Dlouhodobě žijí na ubytovnách. V případě krizových situací, kdy není možno okamžitě zajistit dlouhodobé bydlení, by bylo možné využít azylových zařízení. Ty však neřeší v současné chvíli případy některých cílových skupin, např. vícečetné rodiny, otce s dětmi, rodiče s dětmi nad 15 let. Řešením se jeví např. rozšíření cílové skupiny stávajících azylových domů v Ostravě.

Dům na půl cesty pro mládež (DPC) ve věku do 18 let – v ORP Ostrava není k dispozici. Dospívající je mnohdy umístěn do ZDVOP, protože nechce či nemůže být doma. ZDVOP se však v tomto případě nejeví jako

nejvhodnější řešení. Nutnost vést dospívajícího k samostatnosti. V Ostravě existuje DPC pro již zletilé – byla by zde možnost snížení věkové hranice klientů?

Krizové centrum (KC) pro děti a rodinu – v Ostravě rovněž není dostupné, jak již bylo zmiňováno dříve.

Modely spolupráce aktérů sítě

Spolupráce aktérů sítě služeb pro děti a rodiny je **stejně významným předpokladem stability a pevnosti sítě, jako přítomnost aktérů samotných**. Spolupráce a vzájemné vztahy aktérů tvoří pomyslné spojky mezi jednotlivými články sítě. Aktivita aktérů na sebe navazují, a tím jsou efektivnější a cílenější.

Předpokladem funkční spolupráce aktérů v rámci sítě je **dobrá znalost rolí – nejen ostatních aktérů, ale také svých vlastních**. Většinu aktérů je připsána základní role (např. role učitele ve vzdělávání dětí), ale je důležité, aby si byli vědomi také svého významu pro naplňování dalších potřeb dětí (např. učitel jako důležitý aktér v oblasti zdraví dětí, bezpečí, chování, vztahů apod.). **Dobře nastavená spolupráce umožní reagovat bezprostředně na měnící se potřeby dítěte a rodiny**.

Spolupráce aktérů v lokalitě může mít mnoho podob, více či méně formálně ukotvených (viz obrázek č. 3: Modely spolupráce aktérů v lokalitě). Žádoucí jsou přitom zejména formy zahrnující větší počet aktérů a fungující na bázi dobrovolné dohody o spolupráci, tedy sledující společný cíl. Ve prospěch dětí ale působí v podstatě jakákoliv forma spolupráce, například i konzultace konkrétního případu.

Modelové schéma spolupráce aktérů jako inspirace a k čemu má sloužit

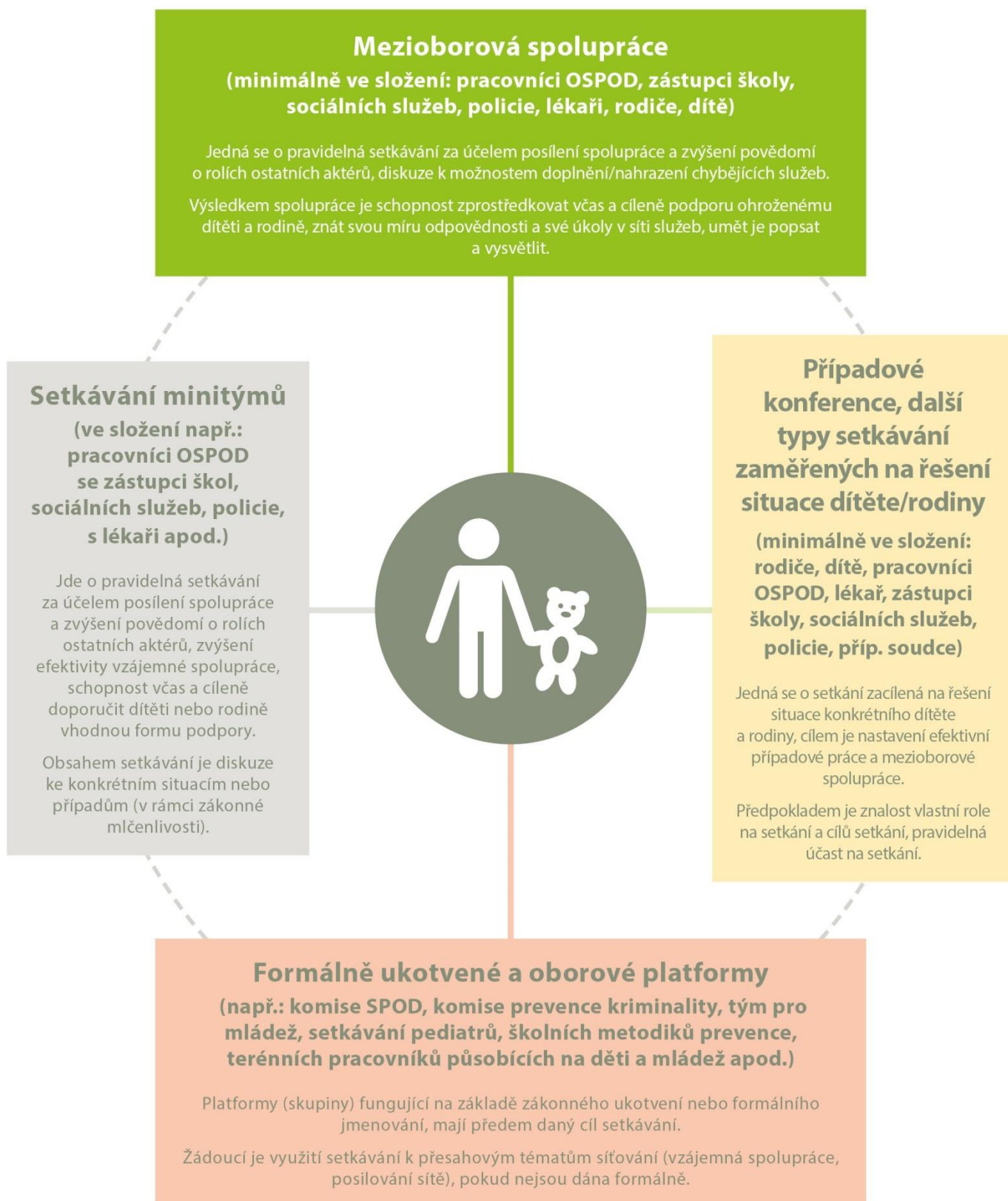
Modelové schéma spolupráce není vyčerpávajícím výčtem všech možných forem spolupráce aktérů, jde o inspirativní schéma, které lze podle potřeby dále doplnit. Tento model má mít jednak význam osvětový v tom smyslu, do jakých forem spolupráce se mohou aktéři zapojovat, jednak poukazuje na další možné, doposud nevyužívané formy, a může tak být podkladem pro další rozvoj spolupráce v lokalitě.

Lokální síťáři na základě provedeného mapování následně zpracovali **model spolupráce aktérů sítě služeb pro děti a rodiny na území konkrétního ORP**, kde do tabulky zachytili výčet existujících místních forem spolupráce (podrobně viz tabulka č. 2).

Popis jednotlivých kategorií schématu „Modely spolupráce aktérů v lokalitě“ (obrázek č. 3)

V obrázku č. 3 najdete vymezení příkladů různých modelů spolupráce aktérů sítě služeb. Mezioborová spolupráce je pro oblast podpory dětí a jejich rodin vnímána jako klíčová platforma (tedy platforma zahrnující co nejširší spektrum aktérů sítě služeb pro děti a jejich rodiny). Nicméně nezastupitelnou úlohu mají jakékoliv jiné, funkční formy setkávání a spolupráce, které se zabývají potřebami dětí a jejich rodin.

MODELY SPOLUPRÁCE AKTÉRŮ NA ÚROVNI OBCÍ S ROZŠÍŘENOU PŮSOBNOSTÍ

Mezioborová spolupráce

(minimálně ve složení: pracovníci OSPOD, zástupci školy, sociálních služeb, policie, lékaři, rodiče, dítě)

Jedná se o pravidelná setkávání za účelem posílení spolupráce a zvýšení povědomí o rolích ostatních aktérů, diskuze k možnostem doplnění/nahrazení chybějících služeb. Výsledkem spolupráce je schopnost zprostředkovat včas a cíleně podporu ohroženému dítěti a rodině, znát svou míru odpovědnosti a své úkoly v síti služeb, umět je popsat a vysvětlit.

Setkávání minitýmů

(ve složení např.: pracovníci OSPOD se zástupci škol, sociálních služeb, policie, s lékaři apod.)

Jde o pravidelná setkávání za účelem posílení spolupráce a zvýšení povědomí o rolích ostatních aktérů, zvýšení efektivity vzájemné spolupráce, schopnost včas a cíleně doporučit dítěti nebo rodině vhodnou formu podpory.

Obsahem setkávání je diskuze ke konkrétním situacím nebo případům (v rámci zákonné mlčenlivosti).

Případové konference, další typy setkávání zaměřených na řešení situace dítěte/rodiny

(minimálně ve složení: rodiče, dítě, pracovníci OSPOD, lékař, zástupci školy, sociálních služeb, policie, příp. soudce)

Jedná se o setkání zacílená na řešení situace konkrétního dítěte a rodiny, cílem je nastavení efektivní případové práce a mezioborové spolupráce.

Předpokladem je znalost vlastní role na setkání a cílů setkání, pravidelná účast na setkání.

Formálně ukotvené a oborové platformy

(např.: komise SPOD, komise prevence kriminality, tým pro mládež, setkávání pediatrů, školních metodiků prevence, terénních pracovníků působících na děti a mládež apod.)

Platformy (skupiny) fungující na základě zákonného ukotvení nebo formálního jmenování, mají předem daný cíl setkávání.

Žádoucí je využití setkávání k přesahovým tématům síťování (vzájemná spolupráce, posilování sítě), pokud nejsou dána formálně.

Spolupráce aktérů sítě v ORP Ostrava

Tabulka č. 2

	Mezioborová spolupráce	
Setkávání minitýmů		Případové konference, další typy setkávání zaměřených na řešení situace dítěte/rodiny
<p>Multidisciplinární týmy v Ostravě (bývalé „policejní buňky“)</p> <p>Multidisciplinární tým Intervenčního centra Ostrava</p>		<p>Případové konference OSPOD</p> <p>Multidisciplinární týmy Spolek Naše rovnováha</p> <p>Multidisciplinární tým Mobilního hospice Ondrášek</p>
	Formálně ukotvené a oborové platformy	
	<p>Komunitní plánování sociálních služeb a souvisejících aktivit ve městě Ostrava</p> <p>Komise pro rodinnou politiku</p> <p>Komise pro SPOD</p> <p>Tým pro mládež</p> <p>Místní akční plán</p> <p>setkávání vedoucích OSPOD</p> <p>setkávání pediatriů</p> <p>setkávání školních metodiků prevence</p> <p>setkávání klinických psychologů</p> <p>setkávání psychiatrů</p>	

Komentář ke spolupráci aktérů sítě v ORP Ostrava

Lokální síťáčky uvádí informace o spolupráci aktérů sítě ORP Ostrava tak, jak je měly možno zjistit v průběhu mapování.

Mezioborová spolupráce

V průběhu mapování síťáčky nezaznamenaly informaci o realizaci pravidelné mezioborové spolupráce v ORP Ostrava.

Setkávání minitýmů

Multidisciplinární týmy v Ostravě (MdT) – bývalé „policejní buňky“

Dobrovolné uskupení subjektů působících v místě s výskytem sociálně rizikových jevů, jehož cílem je včasné rozpoznání kriminality a dalších problémových jevů a hledání jejich řešení prostřednictvím vzájemné spolupráce, výměny informací a koordinace činností. Tým tvoří zástupci veřejných institucí, neziskových organizací, komerčních subjektů působících v daném místě a zástupci místních obyvatel. Dle potřeby jsou zváni hosté. Profesně se jedná zejména o sociální pracovníky, policisty, strážníky, asistenty prevence kriminality, pedagogické pracovníky, organizátory (romských) komunit, dále zástupce místní samosprávy a státní správy, zástupce vlastníků nebo správců bytového fondu a další. Týmy se scházejí v lokalitě, jejíž problémy řeší. Na území města Ostravy působí 7 týmů. Činnost týmů je koordinována Magistrátem města Ostravy. MdT jsou jedinečným konceptem v rámci České republiky. Vznikly ze spolupráce policie a neziskových organizací, proto se dříve nazývaly „policejní buňky“ (8).

Intervenční centrum Ostrava (IC) má multidisciplinární tým skládající se ze zástupců IC, Policie ČR, soudců, OSPOD a NNO scházející se 2x ročně. Řeší problematiku domácího násilí. Zaměřeno především na dospělé a dospívající od 16 let.

Případové konference, další typy setkávání zaměřených na řešení situace dítěte/rodiny

Případové konference (PK) OSPOD

PK je plánované a koordinované společné setkání klienta, jeho rodiny a všech, kteří pro ně představují nebo mohou představovat podpůrnou síť. Cílem setkání je výměna informací, zhodnocení situace dítěte a jeho rodiny, hledání optimálního řešení a plánování společného postupu, který povede k naplňování potřeb dítěte. PK je vhodná pro řadu případů ohroženého dítěte a jeho rodiny. Ideální je použít PK jako preventivní nástroj v práci s rodinou. PK umožňuje, aby dítě stálo ve středu zájmu nejen odborníků, ale především své vlastní rodiny. Dává možnost koordinovat aktivity v souladu se zájmem dítěte, vytvořit otevřený a přístupný systém pomoci a podpory, který pružně reaguje na aktuální potřeby dítěte a jeho rodiny. Zainteresované strany se díky PK osobně poznají a mohou bez dohadů a zbytečných překážek spolupracovat na konkrétních úkolech (9).

V praxi není potenciál PK zcela využitý. Záleží na konkrétních pracovnících OSPOD, jak chápou smysl PK a jakou s ní mají zkušenost. PK vede facilitátor (např. pracovník OSPOD nebo zapsaný mediátor). Pro účast na PK je důležité získat další odborníky, především z oblasti zdravotnictví - lékaře, psychology. Někteří lékaři a kliničtí psychologové uvedli, že by se PK rádi účastnili, ale vzhledem k pracovnímu vytížení by potřebovali informace o konání PK v delším časovém předstihu, nejlépe 4 týdny dopředu kvůli objednávání pacientů.

Multidisciplinární týmy (MdT) Spolek Naše rovnováha – odborníci různých profesí, svolání koordinátorem spolku a vedení nezaujatým facilitátorem, se scházejí nad případem dítěte a jeho rodiny s cílem najít nový pohled na věc. Klíčem je dítě, podle jeho sítě se sestavuje MdT. Cílovou skupinou jsou děti s mnohočetnými potřebami, se kterými pracuje více subjektů jako např. lékaři, škola, sociální služby a další. MdT jsou přítomní také rodiče, vybírají z možností, doplňují pohled odborníků, přebírají odpovědnost za realizaci (10). Spolek má působnost v celém MSK, facilitované setkání je pořádáno zdarma.

Mobilní hospic Ondrášek – na případu dítěte a jeho rodiny spolupracují např. lékař, zdravotní sestra, fyzioterapeut, sociální pracovník, psycholog, psychiatr a duchovní.

Formálně ukotvené a oborové platformy

Komunitní plánování sociálních služeb a souvisejících aktivit ve městě Ostrava (KPSS)

KPSS v Ostravě se schází v pravidelných intervalech, skládá se z 10 pracovních skupin (PS) a manažerského týmu (MT). Na problematiku dětí a jejich rodin se nejvíce zaměřují tyto pracovní skupiny: PS „Děti a rodina“, PS „Romské etnikum“, PS „Protidrogová prevence“ a PS „Prevence kriminality“. PS jsou složeny především ze zástupců sociálních služeb a aktivit, tito se aktivně zapojují do plánování, tvorby komunitních plánů, vzájemně se informují o aktualitách a proběhlých či chystaných akcích (11).

Komise pro rodinnou politiku

Komise iniciuje a podporuje tvorbu Koncepce rodinné politiky v Ostravě, podporuje prorodinné aktivity, podílí se na vytváření příznivých podmínek pro rodiny s dětmi. Zřizuje ji rada města, má 11 členů (12). Členové jsou zástupci politických stran nominováni těmito stranami. Komise se schází 1x měsíčně, celkem 10x ročně. První Koncepce rodinné politiky v Ostravě na období 2019-2022 a Akční plán na rok 2019 budou v září 2018 procházet schvalovacím procesem.

Komise pro SPOD

Komise vznikla jako poradní orgán ve věci týkajících se SPOD na území města. V komisi působí zástupci OSPOD z magistrátu a městských obvodů, dále neziskového sektoru, policie a školství (13). Komise při svých jednáních řeší různá aktuální témata týkající se SPOD a jejich práce s ohroženými dětmi, vyjadřuje se ke sporným případům, případně předává podněty příslušným orgánům. Schází se každé 2 měsíce, mimo období prázdnin.

Tým pro mládež (TpM)

Tým pro mládež v Ostravě vznikl v únoru 2006 a je složen z představitelů institucí zapojených do SVI (systému včasné intervence). SVI funguje jako společný informační systém spravovaný místně příslušným OSPOD. Tým se snaží pružně reagovat na vzniklé problémy a minimalizovat rizika, může navrhnout opatření k jejich odstranění. Tým přispívá ke koordinaci práce všech subjektů systému péče o ohrožené děti v místě jeho působnosti, přenáší relevantní informace mezi jednotlivými subjekty, může podporovat síť podpůrných organizací a služeb, detekovat slabá místa v systému a navrhnout způsoby řešení, sleduje trendy a jevy v oblasti ohrožení dětí. TpM má i svůj edukativní rozměr. Slouží také k tomu, že napříč subjekty je navázána praktická a efektivní spolupráce s možností přímé vazby na jednotlivé zástupce sdružených institucí. Pozitivní praktické zkušenosti se projevily v rámci výkonu služby mimopracovní hotovosti, kdy jednotlivé OSPOD úzce spolupracují s PČR.

TpM v Ostravě zřizuje odbor sociálních věcí a zdravotnictví, OSPOD Magistrátu města Ostravy. Setkává se dle potřeby, přibližně jednou za čtvrt roku. V týmu je zastoupena PČR, MP, PMS, všechny OSPODy ve městě, KÚ MSK, PPP, okresní soud, okresní státní zastupitelství, SVP, diagnostický ústav pro mládež. Propojují se zde rezorty sociální práce, školství, policie a justičních orgánů. Oblast zdravotnictví není ve stálých členech zastoupena. Na jednání týmu mohou být pozváni hosté, kteří mají k dané problematice co říci.

Místní akční plán (MAP)

Projekty MAP v Ostravě realizuje odbor školství a sportu Magistrátu města Ostravy. V průběhu mapování lokální síťáčky zjistily, že projekty MAP I. již skončily a měly by na ně navázat projekty MAP II. (cca 6 pracovních skupin, které se mají scházet).

V průběhu mapování síťáčky dále zaznamenaly, že v Ostravě probíhají některá oborová setkávání, např. **setkávání vedoucích OSPOD, pediatrů, klinických psychologů, psychiatrů nebo školních metodiků prevence.**

Doporučení pro rozvoj sítě v ORP Ostrava

Doporučení vycházejí ze zjištěného aktuálního stavu sítě (k datu vzniku dokumentu).

- Na základě zjištění z mapování potřeb se jako důležité jeví nastavování spolupráce, vyjasňování kompetencí a sladění postupu mezi aktéry sítě v nejlepší zájmu dítěte. Mezi obory se dosud pravidelná setkávání nekonají. **Doporučení:** Usilovat o pravidelná mezioborová setkávání s co nejširším zapojením odborníků z různých profesí. Síťačkám se jeví jako jedna z možností využít k vzájemnému předávání informací a nastavování mezioborové spolupráce již fungující platformu KPSS v Ostravě s cílem zapojit další profese.
- Nejčastěji zmiňovanou potřebou sítě je dostatek dětských psychiatrů a psychologů. Nedostatek těchto odborníků existuje v celé republice. Řešením může být naučit se efektivněji využívat síť psychiatrické, psychologické péče pro děti a jejich rodiny. Vždy je potřeba brát ohled na nejlepší zájem dítěte, využívat kombinaci více forem pomoci. **Doporučení:** Jako vhodné se jeví více investovat do informování odborníků a rodičů dětí o možnostech efektivního využívání sítě služeb dle potřeb dětí, také sladění postupu a přístupu odborníků k dítěti. Obdobná situace je v oborech psychologie. Zde je žádoucí efektivně využívat jejich zaměření (psychologie školní, poradenská, klinická) a nastavit spolupráci odborníků v rámci psychologických oborů (např. nedublování činností, nepřetěžování dětí). V této souvislosti lze také zmínit i velký úbytek pediatriů. Nedostatek těchto odborníků je však systémovou záležitostí. Aktéři sítě vidí řešení v celkové změně koncepce vzdělávání budoucích lékařů.
- Aktéři v síti vyjádřili potřebu posílení dostupnosti akutní krizové pomoci dětem a volali po vzniku krizového centra pro děti a rodinu. Tyto informace byly lokálními síťačkami předány při tvorbě nového komunitního plánu KPSS v Ostravě a byly do dokumentu implementovány. **Doporučení:** Uskutečnit opatření „Rozvoj sociální služby pro rodiny s dětmi v krizových situacích v ambulantní i terénní formě“ (aktivita: podpora vzniku služby krizové pomoci pro rodiny s dětmi) z 5. Komunitního plánu sociálních služeb a souvisejících aktivit ve městě Ostrava na období 2019-2022. Dále se jako vhodné jeví podpořit rozvoj následné dlouhodobé terapie - mít kam dítě poslat po akutním ošetření.
- Z mapování vyplynulo, že některé školy nejsou do sítě služeb pro děti a jejich rodiny dostatečně zapojeny, zároveň zazněla potřebnost vytvoření bezpečného prostoru dětem ke sdílení a otevřené komunikaci ve školách. Praxe ukazuje, že posílením stávajících pozic a doplněním o další odborníky školních poradenských pracovišť (ŠPP) ve školách, se nabízí větší prostor pro zapojení škol do sítě a intenzivnější práci s dětmi. Konkrétně vznik plně obsazených ŠPP školám umožňuje komplexní práci s dětmi a přináší nové možnosti k řešení problémů dětí přímo na půdě školy. Pracovníci ŠPP mohou sloužit jako první linie podpory i pro děti s psychickými obtížemi a projevy rizikového chování. **Doporučení:** Podpoření vzniku, udržení pozic a využití potenciálu plně obsazených ŠPP ve školách. Školy mohou žádat o finanční podporu na odborné pracovníky např. využitím projektu „Šablony“. Součástí ŠPP je také školní metodik prevence, který však nemá dostatek prostoru pro preventivní práci s dětmi, protože úvazek na tuto pozici není vyčleněn. Jako vysoce žádoucí se jeví vyčlenění části úvazku pro metodiky prevence na školách. Jedná se o doporučení týkající se změn v systému.
- Jedním ze zmiňovaných témat byla potřeba doučování dětí v jejich přirozeném prostředí. Děti mají v mnoha případech možnost se doučovat ve škole, avšak z různých důvodů toho nevyužívají (např. se to týká dětí, které mají vysokou absenci ve škole). Aktéři tuto potřebu spatřují také v rodinách, kde rodiče nejsou z různých důvodů schopni zajistit přípravu dětí do školy. **Doporučení:** Bylo by vhodné nastavit užší spolupráci mezi zainteresovanými subjekty, např. školami, službami či aktivitami NNO (SAS, NZDM či komunitní centra, dobrovolnické programy) nebo OSPOD, které mohou těmto dětem poskytnout potřebnou podporu a pomoc, případně jejich rodině.

- Síť by uvítala navýšení personální kapacity SVP Ostrava v ambulantní formě a případně rozšíření o terénní formu péče, tak aby SVP mohlo účinněji plnit svou preventivní roli. **Doporučení:** Seznámit aktéry sítě a rodiče dětí více s rolí SVP a možnostmi včasné prevence rizikového chování. SVP také nabízí možnost stát se klientem střediska i pedagogům a využít poradenství odborníků pro práci s třídou či jedincem což není v současné době téměř využíváno.
- V rámci meziresortních setkání se řešily možnosti vzájemného předávání informací o dítěti mezi aktéry. Zde se nabízí jako vhodný nástroj případová konference (PK), která umožňuje sdílení informací zákonnou cestou. V současné době se potenciál PK v praxi plně nevyužívá, možná i tím, že někteří odborníci nemají o možnostech PK dostatek informací. Aktéři v síti nejsou dostatečně informováni o tom, co PK je a k čemu může přispět. Dalším možným nástrojem jsou rodinné konference. **Doporučení:** PK využívat více a včas, také jako společný komunikační kanál mezi aktéry, který umožňuje osobní spolupráci. Jako žádoucí se jeví větší informovanost o PK a její rozvoj. Takto může být funkční mezioborovou platformou, která ve výsledku ušetří čas i administrativu, podporuje a pomáhá zachovat fungování rodiny. Bylo by vhodné vyčlenit finanční zdroje na zaplacení nezávislých facilitátorů. Vzhledem k vytíženosti by odborníci uvítali informace o konání PK s časovým předstihem, pokud je to možné.

Závěrem

Děkujeme všem aktérům sítě pro ohrožené děti a jejich rodiny v ORP Ostrava za čas, který nám věnovali při mapování potřeb, dalších setkáváních, při práci na naplňování stanovených cílů, za jejich vysoké pracovní nasazení, profesionalitu, zapálení pro práci a ochotu hledat nová řešení, která by byla přínosem pro ostravské děti a jejich rodiny.

Vážíme si také podpory a profesionální spolupráce s vedením OSPOD Magistrátu města Ostravy, za kterou děkujeme.

Děkujeme za vstřícnou spolupráci panu primáři MUDr. Petru Šilhánovi a jeho týmu psychiatrického oddělení Fakultní nemocnice v Ostravě.

Věříme, že se nám podařilo ukázat smysl osobních setkávání aktérů různých rezortů i jednotlivých oborů vedoucí k intenzivnější spolupráci v nejlepším zájmu dítěte a lepší vzájemné komunikaci. Naším velkým přáním je, aby dosavadní práce lokálního síťování přinesla své ovoce, např. ve formě vzniku pravidelné mezioborové platformy v našem městě. Doufáme, že se jednou, a to brzy, lokální síť stane běžnou součástí sítě služeb pro děti.

Použité zdroje

1. *Oficiální stránky statutárního města Ostrava* [online]. Ostrava: 1997 [cit.7.8.2018].
Dostupné z: <https://www.ostrava.cz/cs/o-meste>
2. *Integrovaný portál MPSV* [online]. MPSV [cit.8.8.2018].
Dostupné z: <https://portal.mpsv.cz/upcr/kp/msk/kop/ostava/analyzy/an1203.pdf>
3. *Oficiální stránky statutárního města Ostrava* [online]. Ostrava: 1997 [cit. 8.8.2018].
Dostupné z: <https://www.ostrava.cz/cs/podnikatel-investor/ekonomicky-profil-mesta/ostava-v-cislech/nejvyznamnejsi-zamestnavatele>
4. *Wikipedie, otevřená encyklopedie* [online].2002 [cit. 10.8.2018].
Dostupné z:<https://cs.wikipedia.org/wiki/Ostrava>
5. *Oficiální stránky statutárního města Ostrava* [online]. Strategický plán sociálního začleňování Ostrava 2015-2018 [cit. 10.8.2018].
Dostupné z: <https://www.ostrava.cz/cs/urad/hledam-informace/aktualni-informace/agentura-pro-socialni-zaclenovani-na-magistratu-mesta-ostavy/SPSZ.pdf>
6. *Bezpečnější Ostrava* [online]. Ostrava: 2008 [cit. 9.8.2018].
Dostupné z: <https://bezpecnejsi.ostrava.cz/>
7. *Sociální začleňování Ostrava* [online]. Ostrava: 2008 [cit. 10.8.2018].
Dostupné z: <http://socialnizaclenovani.ostrava.cz/bydleni/projekt-koncepce-bydleni/>
8. *Sociální začleňování Ostrava* [online]. Ostrava: 2008 [cit. 10.8.2018].
Dostupné z: <http://socialnizaclenovani.ostrava.cz/prevence-kriminality/projekt-prevence-kriminality/>
9. *Integrovaný portál MPSV* [online]. MPSV [cit.9.8.2018].
Dostupnost z: <https://www.mpsv.cz/files/clanky/13087/manual.pdf>
10. *Spolek naše rovnováha* [online]. Naše rovnováha 2018 [cit. 10.8.2018].
Dostupné z: <http://spolekrovnovaha.cz/>
11. *Komunitní plánování sociálních služeb a souvisejících aktivit ve městě Ostrava* [online]. Ostrava 2006 [cit.8.8.2018]. Dostupné z: www.kpostrava.cz/
12. *Oficiální stránky statutárního města Ostrava* [online]. Ostrava: 1997 [cit.14.8.2018].
Dostupné z: <https://www.ostrava.cz/cs/urad/mesto-a-jeho-organy/rada-mesta/komise-rady/komise-zivotniho-prostredi>
13. *Oficiální stránky statutárního města Ostrava* [online]. Ostrava: 1997 [cit.14.8.2018].
Dostupné z: <https://www.ostrava.cz/cs/urad/mesto-a-jeho-organy/zvladni-organy-mesta/komise-pro-socialne-pravni-ochranu-deti>

Potřebujete více informací?

K síťování ve vaší obci či kraji?

Obrat'te se na lokální síťáře **Mgr. Elenu Veselou** a **Bc. Adélu Kramnou, DiS.**, e-mail: elena.vesela@mpsv.cz, adela.kramna@mpsv.cz, krajskou koordinátorku síťování **Mgr. Hanu Žurovcovou** (dotazy spojené se síťováním v zapojených obcích), e-mail: hana.zurovcova@mpsv.cz, tel.: 778 433 582 či krajského síťáře, **Mgr. Jiřího Dvořáka**, e-mail: jiri.dvorak@mpsv.cz, tel.: 778 730 511.

K aktivitě síťování?

Obrat'te se na odborného garanta **Mgr. Štěpána Bolfa**, e-mail: stepan.bolf@mpsv.cz, tel.: 221 923 647, 775 853 476 nebo na vedoucí oddělení transformace služeb pro rodiny a děti, odbor ochrany práv dětí **Mgr. Kristýnu Jůzovou Kotalovou**, e-mail: kristyna.kotalova@mpsv.cz, tel.: 221 922 255, 724178 744.

www.pravonadetstvi.cz

www.mpsv.cz

Příloha – popis rolí aktérů sítě

Popis rolí jednotlivých aktérů

Činnost všech aktérů je dána (rezortním) zákonným vymezením, které zpravidla určuje jejich roli v systému ochrany dětí a rodin. K tomu je obvykle dána i nějaká z forem vzájemné spolupráce aktérů (např. oznamovací povinnost, možnost zprostředkování odborných služeb, apod.). Pokud jde o přesah základních rolí jednotlivých aktérů, zejména směrem ke vzájemné spolupráci, existuje jen velmi málo objektivně daných překážek, které by takovým přesahům či mezioborové spolupráci bránily.

Při tvorbě a rozvoji sítě je tedy role jednotlivých aktérů vždy třeba posuzovat v nejširším možném náhledu, včetně toho, že jsou aktérům jejich role zvědomovány. Tím lze dosáhnout maximálního využití jejich kapacit.

Jak jsou vymezeny role aktérů

Níže uvedený popis rolí jednotlivých aktérů je odvozen **z potřeb dětí**. Relevance aktérů v rámci sítě služeb je podmíněna tím, že danou roli aktivně naplňují (tj. dva aktéři stejného typu, např. školy, mají svou základní činnost dánu a budou jistě označeni za aktéry v oblasti potřeb učení, ale je možné, že pouze jedna ze škol bude též relevantním aktérem i pro oblast tělesného a duševního zdraví např. proto, že je zapojena do preventivních programů, aktivně spolupracuje s lékaři apod.).

Jedná se o výčet příkladů, často se vyskytujících rolí jednotlivých aktérů, tedy o inspirativní, nikoliv úplný výčet rolí. Pro optimální podobu sítě služeb je nutné zvažovat všechny možné role aktérů v maximální možné šíři.

Vztahy

1. Aktéři přímé podpory dítěte

- psycholog, psychiatr = dostupnost služby pro celou rodinu, vč. dostupnosti přímo pro samotné dítě, zaměření na vztahovou problematiku, rodičovské spory
- svépomocná skupina = skupiny pro děti (zajištění bezpečného prostředí, případně facilitace setkání), kde se mohou scházet děti ohrožené mimo jiné vztahy v rámci rodiny
- nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (NZDM), terénní pracovník = významná je kapacita a přístupnost služby, zaměření služby na vztahovou problematiku (vztahy dětí s rodiči, s vrstevníky), terénní pracovník NZDM působící přímo v místech, kde se schází dětské skupiny/skupiny
- metodik primární prevence, školní metodik prevence = kapacita, dostupnost, rozsah služeb, zaměření na vztahy, vnímání této role dětmi
- programy pro třídní kolektivy = realizace programů pro kolektivy, jejich využití v případě individuální potřeby dítěte
- inkluzivní programy = aktivní využívání podpůrných opáření, kapacita pedagoga reagovat na individuální potřeby dítěte
- školní psycholog = dostupnost (dostatečná kapacita), zaměření (mimo jiné) na problematiku vztahů, individuální konzultace, práce s kolektivy/skupinami
- výchovný poradce = viz školní psycholog
- učitel, vychovatel = aktivní práce se vztahy v rámci třídy, kolektivu, individuální konzultace, aktivní spolupráce s OSPOD a službami, prevence
- služby náhradní rodinné péče (NRP) = doprovodné organizace, OSPOD, služby pro adoptivní rodiče, zaměření na vztahy a kontakty mezi dětmi a biologickými rodiči

- sociální pracovník pobytového zařízení = sociální pracovník školského, zdravotnického zařízení nebo pobytové sociální služby, zaměřeni na udržení a podporu kontaktu dítěte s rodiči, aktivní spolupráce s OSPOD
- sociálně-aktivizační služba pro rodiny s dětmi (SAS) = specifické zaměření na vztahovou problematiku, dostupnost služby též pro děti
- krizové centrum = zaměření na problematiku vztahů a bezpečí
- orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) = relevantní role v případě, že se jedná o dítě ohrožené dle § 6 zákona č. 359/1999 Sb., o SPOD

2. Aktéři přímé podpory rodiny

- rodinné centrum = relevantní role, pokud služby zahrnují specifický program na problematiku mezilidských vztahů, rodičovských sporů, vztahů rodičů k dětem, vztahů mezi dětmi
- rodinná poradna = specializace na téma mezilidských vztahů
- rodinné konference = koordinovaná setkání širší rodiny a blízkých osob k podpoře rodiny a hledání zdrojů opory
- mediace = dostupné, dostatečně kvalitní služby jako řešení vztahových sporů
- sociálně-aktivizační služba pro rodiny s dětmi (SAS) = pokud zahrnuje specifické zaměření na vztahy v rámci rodiny, kombinace programů pro rodiče, děti, celou rodinu
- nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (NZDM) = specificky zaměřený program na problematiku vztahů, konzultace, přednášky, semináře, zapojení do případové práce
- orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) = relevantní role v případě, že se jedná o dítě ohrožené dle § 6 zákona č. 359/1999 Sb., o SPOD

3. Aktéři širší podpory

- volnočasové aktivity (sport, skaut, umělecké kroužky, apod.) = podpora rozvoje vztahů mezi dětmi, spolupráce, vzájemného respektu
- intervenční centrum (IC) = služba zahrnující podporu řešení problematiky domácího násilí, práce s oběťmi i pachateli domácího násilí
- poradna pro oběti trestných činů = poradenství a právní pomoc, orientace v právech obětí, návrhy na jejich odškodnění

4. Podpora v rámci komunity

- komunitní centrum = místo pro setkávání, organizovaná nebo neorganizovaná činnost, dostupná kontaktní osoba (poradenství, zprostředkování informací nebo služeb)
- komunitní akce = různé typy komunitních akcí zaměřených na vztahy, např. dny sousedství apod.
- zázemí pro setkávání = vytváření prostor pro neformální setkávání – obecní prostory, komunitní centra, využití prostor škol, knihoven apod.
- sousedské spolky = společné akce, setkávání, poskytování vzájemné podpory mezi sousedy
- svépomocné skupiny = skupiny zaměřené na vzájemnou podporu, mimo jiné v oblasti vztahů (např. rodiče procházející rozvodem nebo rozchodem apod.)

Bezpečí

1. Aktéři přímé podpory dítěte

- nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (NZDM), terénní pracovník = bezpečné trávení volného času, přednášky o rizicích, prevenci, konzultace, hodnoty a normy, sebezpoznaní dítěte, terénní pracovník NZDM působící přímo v místech, kde se schází dětské skupiny/skupiny
- kontaktní centrum (K-centrum), terénní program pro uživatele návykových látek = prevence a řešení závislosti, konzultace pro děti i rodiče, preventivní programy na školách a v místech, kde tráví děti a mladí lidé volný čas

- volnočasové aktivity = všeobecně různé více či méně organizované programy (sport, zájmové kroužky apod.), kde děti mohou trávit bezpečným způsobem volný čas, seznamují se s riziky, nalézají nebo překonávají své hranice, učí se odpovědnosti apod.), jde o dostupnost volnočasových aktivit a jejich prahovost (tj. nejen to, jestli tam aktivita je, ale také zda do ní chodí děti z cílové skupiny – tj. ohrožené)
- krizové centrum = zaměření na problematiku vztahů a bezpečí
- linka bezpečí = podmínkou efektivního využívání je povědomí dětí o existenci linky (osvěta)
- škola, školní poradenské pracoviště = programy prevence realizované ve škole, programy proti šikaně, vzdělávání o rizicích na internetu, mezi lidmi, v dopravě apod., přítomnost pracovníka, se kterým děti mohou řešit pocit ohrožení, CAN apod.
- peer program = existence a dostupnost programů, další programy doprovázení (patroni apod.)
- komunitní centrum = dostupný prostor, kam mohou děti samy přicházet, v případě potřeby je jim zajištěno poradenství nebo zprostředkována odborná pomoc, nebo se mohou zapojit do programu, hlavní podmínkou je prahovost/dostupnost centra
- středisko výchovné péče (SVP) = pokud je součástí ambulantní či velmi snadno dostupná forma péče, kam by dítě mohlo přijít i samo, kdyby se necítilo bezpečně z důvodu chování osob ve svém okolí nebo by si nevědělo rady se svým vlastním chováním
- zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (ZDVOP) = důležitá je dostupnost zařízení a dostupnost navazujících odborných služeb, včetně samotných dětí
- lékař = povědomí o ohlašovací povinnosti, rozpoznání ohrožení dítěte (sociální rozměr), ochota zapojit se do případové práce, účast v komisích, preventivních skupinách apod.
- učitel = povědomí o ohrožení dítěte, zkušenosti se zapojováním se do řešení situace dětí ohrožených v oblasti bezpečí, tj. kompetence rozpoznat a ohlásit takový případ, v případě zjištěného ohrožení dítěte se zapojit do případové práce apod.
- Policie ČR, městská policie, asistent prevence kriminality = pokud je dostupný specialista na problematiku dětí a mládeže nebo CAN, zda se policie nějak aktivně zapojuje do případové práce, spolupracuje s OSPOD, dělá preventivní programy apod.
- orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) = relevantní role v případě, že se jedná o dítě ohrožené dle § 6 zákona č. 359/1999 Sb., o SPOD

2. Aktéři přímé podpory rodiny

- sociálně-aktivizační služba pro rodiny s dětmi (SAS) = služba zahrnuje podporu rodičů, případně přímo dětí, specifické zaměření na oblast bezpečí
- nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (NZDM), terénní pracovník = služba má programy zaměřené na rodiče a jejich kompetence v oblasti bezpečí dětí, nebo programy pro celou rodinu, terénní pracovník NZDM působící přímo v místech, kde se schází dětské skupiny/skupiny
- asistent prevence kriminality (APK) = dostupná pochůzková služba, když je zjištěno, přímo řeší děti v ohrožení, upozorní rodiče, nebo se na ně mohou rodiče obracet apod.
- krizová linka pro rodiče = existuje povědomí o lince pro rodiče, kteří se potýkají s problémy v oblasti bezpečí dětí – nedokážou děti hlídat, žijí v prostředí, které není bezpečné, mají podezření, že dítěti někdo ublížil nebo by mohl, či se sami obávají, že by mohli dítě ohrozit
- osvěta = dostupnost specifických osvětových a informačních programů organizovaných městem, policií, lékaři, poskytovateli služeb apod.
- programy primární prevence = programy určené také pro rodiče nebo celé rodiny
- rodinné centrum = mateřská nebo rodičovská centra, která mají v programu téma bezpečí – přednášky či poradenství, centra jsou dostupná, nízkoprahová
- rodinná poradna = zajištění konzultací z oblasti bezpečí dětí, týrané, zneužívané a zanedbávané děti (CAN)
- rodinné konference = koordinovaná setkání širší rodiny a blízkých osob k podpoře rodiny a hledání zdrojů opory
- intervenční centrum = programy pro rodiče ohrožené násilím, programy pro děti nebo rodiče s dětmi
- rodičovská skupina = svépomocné skupiny (např. v rámci rodinného či komunitního centra), pro rodiče, jejichž dítě bylo vystaveno nebezpečí, stalo se obětí, ohrožuje jiné děti, nebo jsou ohroženi sami a rodiče a má to vliv na děti, případně mají sami obavy, že by oni sami mohli dítě ohrozit

- kontaktní centrum (K-centrum), terénní program pro uživatele návykových látek = programy pro rodiče, jejichž děti jsou ohroženy závislostí, programy pro závislé rodiče
- krizová respitní péče = zajištění krizové péče o dítě, které bylo ohroženo (např. v situaci domácího násilí, CAN)
- program podpory sousedství = sousedské nebo domovní iniciativy, např. na zajištění bezpečí v okolí domu, na ulici, vzájemný dohled nad dětmi apod.
- orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) = relevantní role v případě, že se jedná o dítě ohrožené dle § 6 zákona č. 359/1999 Sb., o SPOD

3. Aktéři širší podpory

- Policie ČR, městská policie, asistent prevence kriminality (APK) = dostatečný počet policistů/asistentů k zajištění pochůzkové činnosti tam, kde může dojít k ohrožení dětí, kolem škol, na sídlištích, v sociálně vyloučených lokalitách (SVL), povědomí policistů/asistentů o rizicích ohrožujících bezpečí dětí
- sociální pracovník na obci = terénní práce s rodinami, poradenství, prevence
- poradna pro oběti trestných činů = poradenství a právní pomoc, orientace v právech obětí, návrhy na jejich odškodnění
- starosta, samospráva = podpora programů pro posilování bezpečí, např. osvětové a informační akce, poradenství občanům, bezpečnostní komise a plán apod.
- soud = specializace na děti – oběti a pachatele, otevřenost, zohlednění specifických potřeb dětí, časová dostupnost (rychlost)
- specialista na prevenci na úrovni obce nebo kraje = vývoj, podpora a sledování efektivity místních programů prevence
- integrovaný záchranný systém = prevence a osvěta

4. Podpora v rámci komunity

- dny sousedství = akce ve společných prostorách, seznamování se navzájem, hledání řešení rizik v lokalitě apod.
- preventivní akce v obci = doprava, zdraví, kriminalita
- osvěta = přednášky, semináře pro rodiče nebo pracovníky s dětmi (putovní akce, celostátní akce)
- bezpečná hřiště, prostor pro volnočasové aktivity = místa, kde mohou děti/rodiny trávit volný čas

Zdraví

1. Aktéři přímé podpory dítěte

- pediatr, pediatriká sestra = ideálně zahrnuta práce s rodinou, plnění oznamovací povinnosti, účast na případových konferencích nebo v jiných týmech, operativní spolupráce s OSPOD, návštěvy u dětí doma (domácí sestry)
- pečovatelská služba = pokud jsou cílovou skupinou i rodiny s dětmi
- raná péče = zapojení do případové práce, individuální plán ochrany dítěte (IPOD), sociální rozměr práce
- školní programy podpory zdraví = obědy do škol, ovoce, mléko, preventivní prohlídky
- nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (NZDM), terénní pracovník = konzultace či přednášky v oblasti zdraví (hygiena, prevence, závislosti, sexuální zdraví, výživa apod.), terénní pracovník NZDM působící přímo v místech, kde se schází dětské skupiny/skupiny
- kontaktní centrum (K-centrum), terénní program pro uživatele návykových látek = programy zaměřené na děti anebo rodiče, preventivní programy na školách a v místech, kde tráví děti a mladí lidé volný čas
- dětský psychiatr, psycholog = podmínkou je dostatečná kapacita, zapojení do případové práce
- školní psycholog = podmínkou je dostatečná kapacita, přesah do práce s rodinou
- dětský terapeut = kapacita odpovídající potřebám dětí/rodin v lokalitě
- orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) = relevantní role v případě, že se jedná o dítě ohrožené dle § 6 zákona č. 359/1999 Sb., o SPOD

2. Aktéři přímé podpory rodiny

- sociálně-aktivizační služba pro rodiny s dětmi (SAS) = zahrnutí tématu zdraví do služby, přednášky, konzultace, osvěta
- raná péče = zaměření služby na práci s celou rodinou a na případovou práci
- kontaktní centrum (K-centrum), terénní program pro uživatele návykových látek = program zaměřený na práci s celou rodinou, zapojení do případové práce
- domácí sestra = návštěvy rodin preventivně a v případě potřeby, u rizikových rodin – vzhledem k tomu, že aktuálně není ukotveno, tak je relevantní jakákoliv forma návštěv
- psychiatr, psycholog = podpora rodičů z hlediska toho, aby dobře zvládali péči o děti
- respitní služba = služby zaměřené na rodiny se zátěží, ideálně širší cílová skupina (nejen děti s postižením)
- rodinná terapie = terapeutické služby zaměřené na práci s celou rodinou
- orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) = relevantní role v případě, že se jedná o dítě ohrožené dle § 6 zákona č. 359/1999 Sb., o SPOD

3. Aktéři širší podpory

- nemocnice – dětské oddělení = dostatečná kapacita, možnost přítomnosti rodičů, sociální pracovník, přesah do případové práce a prevence
- pohotovost = dostupnost, plnění oznamovací povinnosti, případně zapojení do prevence
- specialisté = dostupnost, případně zahrnutí rodiny do péče, spolupráce
- poradna pro závislosti (AT poradna) = léčba závislostí rodičů
- ozdravná léčebna = ozdravné pobyty pro děti nebo děti a rodiče

4. Podpora v rámci komunity

- preventivní akce na podporu zdraví = sportovní nebo zdravotně preventivní akce, Zdravé město apod.
- osvěta = přednášky, letáky na téma zdraví, péče o zdraví
- dotace obce/kraje na akce na podporu zdraví nebo zlepšování životního prostředí = distribuce vitamínů, pomůcek, zdravotní péče apod.
- podpora sportu = zázemí, dostupné kroužky, kluby

Učení se

1. Aktéři přímé podpory dítěte

- škola = vzdělávání s ohledem na individuální potřeby dítěte, využívání podpůrných opatření, spolupráce s rodinou, zprostředkování navazujících služeb pro rodiny s dětmi
- sociální pedagog, školský sociální pracovník = spolupráce s dítětem a rodinou, zprostředkování služeb dítěti/rodině, spolupráce s navazujícími službami
- výchovný poradce = zaměření práce s dítětem v kontextu jeho rodiny, propojení na externí služby
- pracovník primární prevence = prvotní identifikace potřeby podpory nebo ohrožení dítěte, návaznost na podpůrné služby, přímá podpora dítěte
- nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (NZDM), terénní pracovník = edukační programy pro děti (programy, přednášky), zprostředkování podpory školní přípravy, motivační programy, konzultace, včetně působení mimo školu (v terénu)
- volnočasové aktivity = kroužky zaměřené na rozvoj znalostí a dovedností, motivaci dětí, sebepoznání
- pedagogicko-psychologická poradna (PPP) = přímá podpora dětí v kontextu podpory rodiny
- střediska výchovné péče (SVP) = programy zaměřené na prevenci, podporu dítěte v kontextu jeho rodiny
- lékař = sledování povědomí dítěte o vlastním zdraví, edukace dětí, identifikace rizik
- podpora školní přípravy (doučování) = podpora dítěte v rozvoji školních dovedností, posilování kompetencí a motivace ke vzdělávání, optimálně ve spolupráci s rodinou
- asistent pedagoga = zohlednění specifických potřeb dítěte, zapojení rodiny

- orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) = relevantní role v případě, že se jedná o dítě ohrožené dle § 6 zákona č. 359/1999 Sb., o SPOD

2. Aktéři přímé podpory rodiny

- pedagogicko-psychologická poradna, středisko výchovné péče (PPP, SVP) = poskytované služby zahrnují rodinu dítěte, jsou provázány na další podpůrné služby
- sociálně-aktivizační služby pro rodiny s dětmi (SAS) = včetně zprostředkování služby rozvoje školských dovedností, podpora a motivace celé rodiny ke vzdělávání
- rodinné centrum (výchova, učení) = programy zaměřené na podporu a rozvoj vzdělávání
- sociální pedagog, školský sociální pracovník = role prostředníka mezi školou a rodinou, práce s celou rodinou, zprostředkování navazujících služeb
- školní psycholog = podpora dítěte v rámci podpory jeho rodiny, zprostředkování navazujících služeb
- výchovný poradce = viz školní psycholog
- etoped, psycholog = dostupnost služeb, ambulantní služby, práce s celou rodinou
- orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) = relevantní role v případě, že se jedná o dítě ohrožené dle § 6 zákona č. 359/1999 Sb., o SPOD

3. Aktéři širší podpory

- školní poradenské pracoviště (ŠPP) = služby zaměřené na práci s celou rodinou (poradenství, konzultace, motivační programy, podpůrná opatření, navazující služby)
- dům dětí a mládeže (DDM) = volnočasové aktivity, zaměření na rozvoj vzdělávacích kompetencí dítěte, motivaci
- škola = aktér místní sítě služeb, zapojení do mezioborových platforem
- středisko výchovné péče (SVP) = aktér místní sítě služeb, zapojení do mezioborových platforem

4. Podpora v rámci komunity

- zázemí pro vzdělávání (knihovny, prostory pro kroužky, poznávací stezky) = prostory volně dostupné pro vzdělávání dětí, zájmovou činnost
- ocenění vzdělávání (učitelé, žáci, vědci) = motivační programy
- kulturní akce = akce na podporu vzdělávání, vědomostní akce
- zahraniční spolupráce = partnerství měst, studijní pobyty, výměny
- dotace obce na pomůcky, dojíždění do školy

Chování

1. Aktéři přímé podpory dítěte

- peer program = kapacita programů, jejich zaměření na poskytování pozitivních vzorů chování
- škola = ve vztahu k jednotlivci, vypracovaný systém podpory jednatelce, návaznost na další podpůrné služby, možnost dítěte se obrátit na školu s žádostí o pomoc
- asistent pedagoga = přímá podpora dítěte nad rámec vzdělávání, tj. výchova, normy apod.
- odborná poradenská pomoc = kapacita a dostupnost služeb psychologa, etopeda, psychiatra, provázanost se školou a s rodinou
- resocializační program = kapacita, dostupnost, kvalita
- středisko výchovné péče (SVP) = ambulantní a terénní služba, přímá dostupnost pro děti
- pobytová služba = řešení akutních problémů s chováním, možnost krátkodobých krizových pobytů
- probační a mediační služba (PMS) = programy pro děti, dostupnost, kvalita, možnost vstupu na žádost dítěte
- orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) = relevantní role v případě, že se jedná o dítě ohrožené dle § 6 zákona č. 359/1999 Sb., o SPOD

2. Aktéři přímé podpory rodiny

- škola = specifické programy zaměřené na chování dětí, podpůrné programy, nácvik dovedností v oblasti chování se zapojením rodičů
- sociálně-aktivizační služba pro rodiny s dětmi (SAS) = specifický program zaměřený na posilování rodičovských dovedností v oblasti výchovy a stanovování hranic
- nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (NZDM) = zprostředkování podpůrných skupin pro rodiče k posílení výchovných kompetencí
- středisko výchovné péče (SVP) = ambulantní nebo terénní forma, práce s celou rodinou
- asistované kontakty a předávání = služby podpory dítěte v náročných situacích, podpora zvládání emocí a chování dítěte i rodičů
- orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) = relevantní role v případě, že se jedná o dítě ohrožené dle § 6 zákona č. 359/1999 Sb., o SPOD

3. Aktéři širší podpory

- škola = role učitele, výchovný poradce, dalších členů sboru mimo rámec vzdělávací složky, tj. výchova a socializace, normy, vytváření pozitivních vztahů + zařazení tématu etiky a morálky do výuky, praktický nácvik
- volnočasové aktivity zaměřené na posilování zdravých vztahů (skaut, Sokol, sport) = dostupnost, zejm. pro děti z ohrožených rodin (např. sociálně vyloučené lokality)
- církve = programy pro rodiny a děti – volnočasové aktivity, konzultace k otázkám výchovy a chování
- probační a mediační služba (PMS), resocializační program = programy zaměřené na posílení pozitivních forem chování
- krizový pobyt = krátkodobé umístění dítěte v pobytové službě v situaci závažných obtíží v oblasti chování, podmínkou je minimální délka pobytu a bezprostřední zajištění odborné podpory

4. Podpora v rámci komunity

- sousedské a komunitní akce = akce ke vzájemnému poznávání, navazování vztahu důvěry, interkulturní akce apod.
- BESIP = preventivní akce, nácvik pravidel, ohleduplnosti

Materiální zajištění

1. Aktéři přímé podpory dítěte

- rodinné centrum = programy pro děti, které jsou vystaveny riziku nedostatečné péče
- krizové centrum = řešení akutního ohrožení dítěte, včetně zanedbání péče, přístupné i pro samotné děti
- materiální a potravinová pomoc = cílená a koordinovaná distribuce, spolupráce s OSPOD
- dům na půl cesty = zajištění základní péče mladistvým, dostatečnost kapacity, včetně otázky věkové hranice
- zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (ZDVOP) = relevantní kapacita, přístupnost přímo pro děti, podstatné je zapojení do případové práce
- pobytová služba = dětský domov, kojenecký ústav apod., kde je možné zajistit krizový pobyt na žádost dítěte, resp. na bázi dobrovolnosti
- orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) = relevantní role v případě, že se jedná o dítě ohrožené dle § 6 zákona č. 359/1999 Sb., o SPOD

2. Aktéři přímé podpory rodiny

- občanská poradna = poradenství rodičům zaměřené na práci, příjmy, dávky, sousedské vztahy, spolupráci se školou apod.
- dluhová poradna = komplexní řešení finanční situace rodiny
- sociální pracovník obce = terénní práce v rodinách, poradenství zaměřené na základní péči, doprovázení
- sociálně-aktivizační služba pro rodiny (SAS) = specializace služby na podporu rodičů v zajištění základní péče o děti
- sociální rehabilitace = relevance služby, pokud je zaměřena na posílení základních rodičovských dovedností, práce s rodiči a dětmi v přirozeném prostředí
- materiální a potravinová pomoc = koordinovaná pomoc rodinám, spolupráce s OSPOD a soc. službami (zacílení pomoci)
- právní pomoc = dostupná právní pomoc rodinám
- azylové bydlení = azylové bydlení, ideálně pro celé rodiny s dětmi
- sociální bydlení = jakákoliv forma bydlení dostupného pro ohrožené rodiny s dětmi (nemusí jít jen o oficiální sociální byty)
- nadace a nadační fondy = podpora rodin v nouzi (nájemné, školní pomůcky, bezúročné půjčky apod.)
- orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) = relevantní role v případě, že se jedná o dítě ohrožené dle § 6 zákona č. 359/1999 Sb., o SPOD

3. Aktéři širší podpory

- úřad práce = programy podpory pro rodiče, aktivní podpora zaměstnávání, rekvalifikace, kariérové poradenství
- bytová koncepce města = zohlednění potřeb ohrožených rodin s dětmi v bytové politice města
- komunitní akce = sbírky, dobročinné trhy apod.
- zázemí pro setkávání = místa, kde se mohou rodiny s dětmi scházet, je dostupné základní vybavení, případně občerstvení, knihy, hračky apod.

4. Podpora v rámci komunity

- Program obědy do škol = podpora škol z úrovně kraje nebo obce k zapojení do programů, případně realizace lokálních specifických programů
- pracovní příležitosti obce = veřejně prospěšné práce, společensky účelná pracovní místa, dotovaná místa, obecní místa, podporované zaměstnávání apod.